



χαρισματικά παιδιά στο σχολικό πλαίσιο

Βάσω Ανδρούτσου (η/της)

Συστημική Οικογενειακή Θεραπεύτρια

Ιδρυτικό Μέλος και Πρόεδρος του Σωματείου Gifted Hellas

Ιδρυτικό Μέλος και Επιστημονική Υπεύθυνη της Ανήκειν ΚοινΣΕπ

ΠΜΣ "Ψυχική Υγεία Παιδιών και Εφήβων, Εξαρτήσεις και Νέες Τεχνολογίες" Παν/μίου Πατρών

Πρόγραμμα Ψυχολογίας London Metropolitan University

τ. Εργαστηριακό Μέλος Τμήματος Ψυχολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων

Εκπαιδεύτρια/Επόπτρια

Μέλος της EFTA

Εισήγηση στα πλαίσια του μαθήματος
«Σχολική Ψυχολογία»

Διδάσκων: Στ. Βασιλόπουλος
Καθηγητής Συμβουλευτικής Ψυχολογίας
του ΤΕΠΕΚΕ Πάτρας

2025.12.10

μία ιστορία για τον Α. (7 ετών, Β' Δημοτικού)

ήσυχο, 'ντροπαλό' παιδάκι

μιλά ελάχιστα στο σχολείο —'μεταμορφώνεται' στο σπίτι

ολοκληρώνει πάντα ό,τι κάνει

πολύ συνεπής και τακτικός, δεν του αρέσουν οι αλλαγές και οι 'εκπλήξεις'

έχει φανταστικούς φίλους —κάποιους από αυτούς τους 'φοβάται'

φοβάται διάφορα, κυρίως τις αστραπές

αναστατώνεται με τους ξαφνικούς ήχους

ξυπνά την νύχτα για να μοιραστεί σκέψεις και σχέδια —κάποιες φορές κοιτάζει χωρίς να μιλά

περπάτησε 10 μ., μίλησε τριών ετών —τα είπε, όμως, όλα μαζί!

γράφει και διαβάζει από πολύ μικρός

δεν κάνει παρέα με τα άλλα παιδιά

περνά όλες τις σχολικές ώρες κάνοντας σχεδιάκια στο θρανίο —τα οποία σβήνει στο διάλειμμα για να επαναλάβει την διαδικασία την επόμενη ώρα

απομονώνεται στην αυλή και διαβάζει —για το Διάστημα, τα Ηφαίστεια, τα Χημικά Στοιχεία..

'αγαπημένο' παιδί των εκπαιδευτικών —αν και το 'παράπονό' τους είναι πως ενώ γνωρίζει τις απαντήσεις, δεν σηκώνει ποτέ χέρι

ΚΕΔΑΣΥ στα 6: ΔΑΦ, επιλεκτική αλαλία,

ιδεοψυχαναγκαστικά στοιχεία, στοιχεία κατάθλιψης, στοιχεία ψύχωσης

μία ιστορία για τον Β. (8 ετών – Β' Δημοτικού –επαναφοίτησε στο νηπιαγωγείο για να 'ωριμάσει')

κοινωνικό παιδάκι, λίγο 'χαοτικό' και ακατάστατο
ξεχνά ή χάνει πράγματα, ξεχνά να κάνει τις εργασίες ή να τις φέρει στο σχολείο

τριγυρνά στην τάξη, μιλά με τα άλλα παιδιά,
διακόπτει συνεχώς την κυρία ρωτώντας 'άσχετα' πράγματα
σπάνια ολοκληρώνει τις εργασίες εκτός και τον ενδιαφέρει το θέμα πολύ
γράφει και ζωγραφίζει πολύ ωραία

περπάτησε 9 μ., μίλησε με ολοκληρωμένες προτάσεις 11 μ.
πολύ 'ανεξάρτητος' από πολύ νωρίς
γράφει και να διαβάζει από πολύ μικρός

αγαπητός από τα άλλα παιδιά, όλοι θέλουν την παρέα του, ξέρει πολλά παιχνίδια,
έχουν αρχίσει όμως να τον αποφεύγουν γιατί είναι 'άτακτος', πεισματάρης και 'θέλει πάντα να γίνεται το δικό
του'

έχει πολλές γνώσεις, αλλά δεν τον ενδιαφέρουν τα μαθήματα του σχολείου

η κυρία του έχει αρχίσει να χάνει την υπομονή της
είναι έξυπνο παιδί αλλά τεμπέλης, 'ταραξίας'

ΚΕΔΑΣΥ στα 6: ΔΕΠΥ, Δυσλεξία, παρορμητικότητα, στοιχεία εναντιωματικής, στοιχεία διπολικής

χαρισματικότητα: εισαγωγικές εννοιολογήσεις

ασαφής και περίπλοκη έννοια
αμφιλεγόμενο περιεχόμενο

πολλά στερεότυπα & παρερμηνείες
—αριστεύουν, μεγαλουργούν, δεν χρειάζονται καμία βοήθεια.. .NOT.

συχνές ψευδοεπιστημονικές οπτικές (παιδιά intigo)

ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις και εννοιολογικά πλαίσια
(εκπαίδευση, ψυχολογία, νευροεπιστήμες, κλπ.)

πολιτισμικές και ατομικές διαφοροποιήσεις στην αναγνώριση της χαρισματικότητας

δεν υπάρχει κοινός, καθολικά αποδεκτός ορισμός
που να περιγράφει τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται

(Ανδρούτσου, Ράγκου & Βασιλόπουλος, 2025· Dai & Chen, 2021· Plucker & Callahan, 2020· Wallace et al., 2019)

χαρισματικότητα: τρεις κύριες προσεγγίσεις

- > η παραδοσιακή(ψυχομετρική) προσέγγιση:: υψηλή νοημοσύνη (IQ)
 - μονοδιάστατο κριτήριο — οδήγησε σε συστημική υπο-αναγνώριση 'σταθερό χαρακτηριστικό' .NOT.
 - δεν υπάρχει σύγκλιση για το κατώφλι, για εργαλεία και κλίμακες, για το είδος της νοημοσύνης που αξιολογείται
- > πολυπαραγοντικά μοντέλα:: δυναμικά προφίλ
 - δεν είναι μόνον αυτό που βλέπουμε — είναι και αυτό στο οποίο μπορεί να εξελιχθεί
 - υψηλές γνωστικές ικανότητες,
 - δημιουργικότητα,
 - και υψηλό αναπτυξιακό δυναμικό
 - πρώιμες ενδείξεις, επιμονή και δέσμευση στον στόχο, κίνητρα
 - κριτήρια υψηλών επιδόσεων/επιτευγμάτων, και ευκαιρίες[*] (η κατεξοχήν ελληνική ερμηνεία)
- > μεταμοντέρνες προσεγγίσεις:: προσωπική και κοινωνική ταυτότητα
 - σύνθετο και δυναμικό πλέγμα νευροβιολογικών, γνωστικών, ψυχοσυναισθηματικών,
 - και πολιτισμικών/κοινωνικών παραγόντων
 - συμπεριλαμβάνει νευροβιολογικές διαφοροποιήσεις,
 - ικανότητες και γνώρισμα,
 - εμπειρίες,
 - και την αξία του οικογενειακού, σχολικού, και κοινωνικο-πολιτισμικού πλαισίου

* ο ο.

(Ανδρούτσου, Ράγκου & Βασιλόπουλος, 2025· Dai & Chen, 2021· David & Gyarmathy, 2023· Wallace et al., 2019)

χαρισματικότητα: δομικά στοιχεία της χαρισματικής ταυτότητας ως πολυδιάστατο πλέγμα ιδιοτήτων, εμπειριών και νοηματοδοτήσεων

συνδυασμός νευροβιολογικών, γνωστικών, ψυχοσυναισθηματικών, και πολιτισμικών/κοινωνικών παραγόντων
αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης φύσης – περιβάλλοντος,
δυναμικό που απαιτεί κατάλληλες συνθήκες για να εκδηλωθεί

άξονας	τι οργανώνει	πώς επηρεάζει
νευρογνωστική διαφοροποίηση: υψηλή γνωστική και μεταγνωστική ικανότητα, ταχύτητα επεξεργασίας, αναλυτικότητα, περιπλοκότητα, αφαιρετική σκέψη, μνήμη, αφομοιωτική και αντιληπτική ικανότητα	τρόπο σκέψης	επίγνωση διαφοροποίησης αίσθημα διαφορετικότητας
ασύγχρονη ανάπτυξη: διαφορετικός ρυθμός νοητικής, ψυχοσυναισθηματικής ανάπτυξης	ρυθμό ωρίμανσης συναισθηματική ρύθμιση	ενδογενή και εξωγενή σύγκρουση πολλαπλή ηλικιακή εμπειρία
υπερευαισθησίες: ψυχοβιολογική υπερ/υπό-διεγερσιμότητα ή υπερ/υπό-αντιδραστικότητα σε αισθητηριακά/συναισθηματικά ερεθίσματα	ένταση εμπειριών	βαθύ εσωτερικό κόσμο, ενσυναίσθηση και ευαλωτότητα
διαπροσωπική & κοινωνική ταυτότητα: εμπειρίες απόρριψης, αποδοχής	σχέσεις	αυτοεκτίμηση αίσθημα ανήκειν
νοηματοδότηση: υπαρξιακές αναζητήσεις, υψηλή ενσυναίσθηση, ισχυρό αίσθημα δικαίου, ευθύνης και ηθικής, κοινωνική συνείδηση	αξίες, στόχους, αυτοαξία	αυτονομία, αυθεντικότητα
το χαρισματικό άτομο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του, μέσα από εμπειρίες αναγνώρισης/αορατότητας σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα, συγκεκριμένες συνθήκες, σχέσεις, ρόλους, και συστήματα		

(Ανδρούτσου, Ράγκου & Βασιλόπουλος, 2025˙ Dai & Chen, 2021˙ David & Gyarmathy, 2023˙ Wallace et al., 2019)

τι καθορίζει την χαρισματικότητα

γενετικοί και κληρονομικοί παράγοντες:

καθορίζουν την ιδιοσυγκρασία και τα πυρηνικά χαρακτηριστικά
“δημοκρατική διαφοροποίηση”: παρούσα από την αρχή της ανθρώπινης ιστορίας

πολυγονιδιακή φυλοσύνδετη στο X κληρονομικότητα[*]:

εάν υπάρχει ένα χαρισματικό άτομο στην οικογένεια, τότε όλα τα άτομα της οικογένειας είναι χαρισματικά

νευροβιολογικοί παράγοντες:

διαφοροποιημένα μοτίβα νοητικών λειτουργιών
στην πρόσληψη και επεξεργασία ερεθισμάτων και πληροφοριών
γνωστική ευελιξία, ταχύτερη και βαθύτερη επεξεργασία πληροφοριών
αποτελεσματικότερη και ταχύτερη ολοκλήρωση
διαθεσιμότητα νευρωνικών πόρων για μεταφορά και επεξεργασία πληροφοριών

περιβαλλοντικοί παράγοντες:

καθορίζουν τον βαθμό έκφρασης του δυναμικού
οικογένεια, σχολικά, κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια, η εκπαίδευση, έχουν σημαντική επίδραση στην έκφραση

* παρόμοιες γονιδιακές δομές εντοπίζονται στο Φάσμα, την ΔΕΠΥ, την διπολική, την σχιζοφρένεια και την ψύχωση, τις διατροφικές διαταραχές, σε αυτοάνοσα..

κληρονομική συνιστώσα της παθολογίας?!: κοινό νευροβιολογικό υπόστρωμα αυξημένης ευαισθησίας

(Ανδρούτσου, Ράγκου & Βασιλόπουλος, 2025· Γκιντώνη κ.ά., 2022· Dai & Chen, 2021· David & Gyarmathy, 2023)

τι καθορίζει την χαρισματικότητα

εάν εξασφαλίσουμε καλύτερο περιβάλλον,
και καλύτερη ανατροφή,
και καλές εκπαιδευτικές ευκαιρίες
μπορούμε να κάνουμε κάποιον χαρισματικό?

ΟΧΙ

το δυναμικό υπάρχει ως προδιάθεση
(γενετικά και νευροβιολογικά καθορισμένο)

το περιβάλλον, η ανατροφή και οι εμπειρίες
διαμορφώνουν, ενισχύουν, εξελίσσουν
ή περιορίζουν/αναστέλλουν το δυναμικό
—δεν μπορούν να το δημιουργήσουν

ένα παιδί με νευροβιολογικό υπόβαθρο χαρισματικότητας
σε μη υποστηρικτικό και μη ενισχυτικό περιβάλλον, μπορεί να μην αναπτύξει ποτέ τις δυνατότητές του

ένα παιδί χωρίς νευροβιολογικό υπόβαθρο χαρισματικότητας
σε υποστηρικτικό και ενισχυτικό περιβάλλον, μπορεί να φθάσει σε υψηλά επίπεδα επίδοσης, μα δεν θα γίνει 'χαρισματικό'

(Ανδρούτσου, Ράγκου & Βασιλόπουλος, 2025)

τι καθορίζει την χαρισματικότητα

φύση, περιβάλλον, ανατροφή

αετοί στον ..ορνιθώνα

φύση



μεγαλόπρεπα πτηνά,
εξαιρετικοί ανεμοπόροι

περιβάλλον



χρειάζονται ανοιχτό ορίζοντα,
κίνηση και ελευθερία

ανατροφή



ένας αετός στον ορνιθώνα
εξακολουθεί να είναι αετός



μία κότα στα βραχώδη όρη
δεν θα γίνει αετός

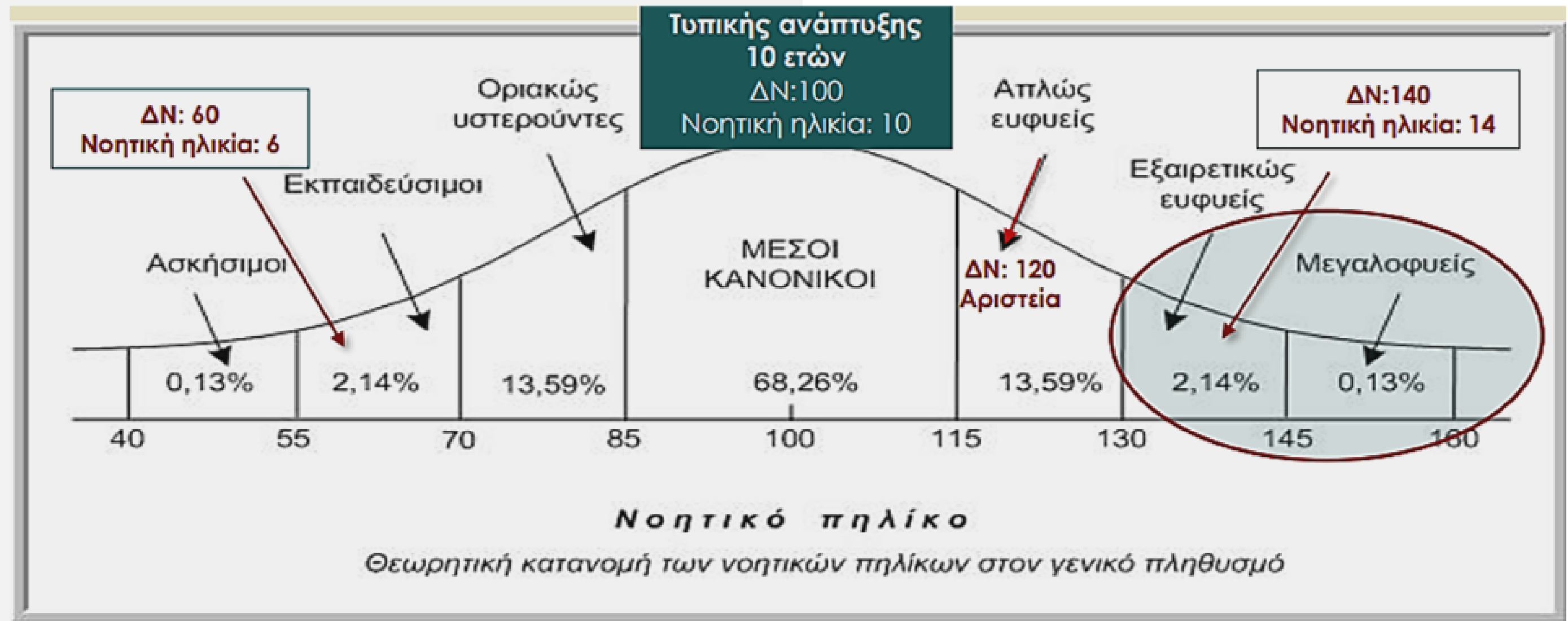
δεν υπάρχει διεργασία να αυξάνει τους νοητικούς πόρους
και να 'δημιουργεί' έξυπνους ανθρώπους

νοητική υστέρηση ➡ μέση νοημοσύνη

πόσοι είναι οι χαρισματικοί

ευρέως αποδεκτή παραδοχή: 2,5% - 3% (έως 16%^[*])

στην κατανομή Gauss: θέση 130+ κατώφλι της χαρισματικότητας (ενδεικτικό όριο)
θέση 145+ (ακραία χαρισματικοί^[**])



* στην θέση 120: απλώς ευφυείς – μέρος της 'αριστείας': αρκετά ευφυείς ώστε να αριστεύουν και να επιτυγχάνουν στην ζωή, αλλά όχι τόσο πολύ ώστε να αντιμετωπίζουν δυσκολίες και προβλήματα στην διαχείρισή της

** η απόσταση που τους χωρίζει από τους 'τυπικής ανάπτυξης', είναι ισοδύναμη με την απόσταση που χωρίζει τους τυπικής ανάπτυξης από βαριά νοητική υστέρηση

..κλίμακες νοημοσύνης

	κλίμακα Wechsler	κλίμακα Stanford-Binet	κλίμακα Cattell
	100	100	100
	115	116	124
	130	132	148
	145	148	172
	160	164	196
	175	180	220
	190	196	244
	195	212	268
τυπική απόκλιση:	15	16	24

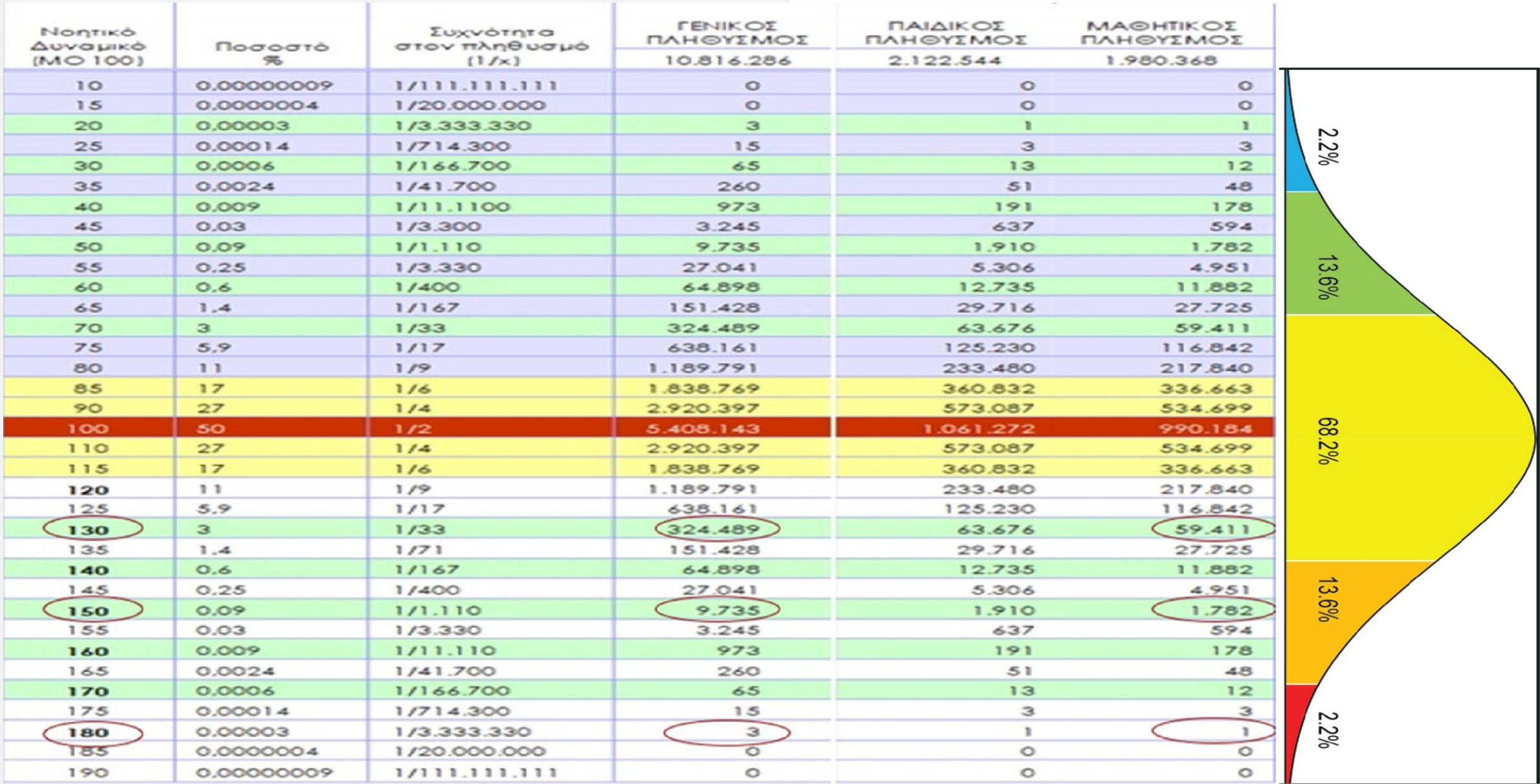
επίπεδα χαρισματικότητας: στατιστικό μέγεθος – όχι πραγματική καταγραφή

η στατιστική κατανομή δεν αποτυπώνει την πραγματική συμπεριφορά χαρισματικών παιδιών στα σχολεία

εύρος κατανομής	επίπεδο χαρισματικότητας	ποσοστό	συχνότητα στον πληθυσμό
116 - 129	άνω του μέσου όρου	16% – 3,5%	1 : 6 – 1 : 29
130 - 144	ανώτερη	3% – 0,3%	1 : 33 – 1 : 333
145 - 159	ανώτατη	0,25% – 0,011%	1 : 400 – 1 : 9.091
160 - 179	εξαιρετική	0,009% – 0,00004%	1 : 11.111 – 1 : 2.500.000
180+	ακραία	0,00003% –	1 : 3.333.333 -

πόσοι είναι οι χαρισματικοί

στον πληθυσμό της Ελλάδας, αντιστοιχούν:



60.000 χαρισματικοί μαθητές στο κατώφλι (130+)
2.000 χαρισματικοί στην θέση 150
1 χαρισματικός μαθητής στην ακραία θέση 180

..γιατί δεν εντοπίζονται

συνδέουμε την χαρισματικότητα με υψηλά επιτεύγματα και 'ορθόδοξες' πορείες

η αριστεία ως χαρισματικότητα

- ~ καλοί βαθμοί
- ~ 'καλή συμπεριφορά'
- ~ 'συμμόρφωση' στις σχολικές απαιτήσεις
- ~ συνέπεια και οργάνωση,
- ~ ενδιαφέρον και προσοχή
- ~ ολοκλήρωση εργασιών

καθορίζουν την **ανταπόκριση στο σχολικό πλαίσιο**

αόρατα προφίλ

- ~ βαθιά κατανόηση, αλλά όχι 'υψηλοί βαθμοί'
- ~ ανήσυχοι, 'καπετάν φασαρίες', πολύ ήσυχοι, πολύ ευαίσθητοι
- ~ στοχαστικότητα, συχνά μη συμμόρφωση
- ~ δημιουργικότητα, αλλά έλλειψη οργάνωσης
- ~ επιλεκτική συγκέντρωση σε ό,τι τους ενδιαφέρει
- ~ βαθιά παραγωγικοί, αλλά όχι σε τυπικές εργασίες

ορίζουν την **πολυπλοκότητα του προφίλ**

επίδραση περιβάλλοντος: καθοριστική για την έκφραση της χαρισματικότητας

κατάλληλο περιβάλλον → πολλαπλασιαστικά οφέλη

όχι μόνον στην επίδοση, αλλά και:

- στην αυτοαντίληψη,
- στα κίνητρα,
- στην δημιουργικότητα,
- στην ανθεκτικότητα,
- στην ανάπτυξη ταυτότητας

ακατάλληλο περιβάλλον → πολλαπλασιαστικά αρνητικά αποτελέσματα

- ~ απογοήτευση,
- ~ απόσυρση,
- ~ υποεπίδοση,
- ~ εγκατάλειψη του σχολείου

(Ανδρούτσου, 2021α· Collins et al., 2023)

... γιατί δεν εντοπίζονται

χαρισματικοί είναι οι νομπελίστες – χαρισματικοί είναι και τα «ρεμάλια» της πλατείας



Albert Einstein



William James Sidis

(14 Μαρτίου 1879 – 18 Απριλίου 1955)

(1 Απριλίου 1898 – 17 Ιουλίου 1944)

διάνοια στην Θεωρητική Φυσική

μαθηματική και γλωσσική **διάνοια**, παιδί-θαύμα

Θεωρία της σχετικότητας –26 ετών

Θεωρία των τεσσάρων διαστάσεων –9 ετών

μίλησε 4 ετών, εγκατέλειψε το σχολείο στα 15,
οι δάσκαλοί του θεωρούσαν πως δεν θα καταφέρει
τίποτα στην ζωή του

18 μηνών διάβαζε τους *New York Times*, οκτώ ετών
μιλούσε 8 γλώσσες, όλοι θεωρούσαν πως θα έχει
ένα λαμπρό μέλλον και θα διαπρέψει

απέτυχε στις εισαγωγικές εξετάσεις του Πολυτεχνείου
της Ελβετίας

έγινε δεκτός στο Χάρβαρντ 11 ετών και πήρε
Διδακτορικό στα 16 –με *cum laude*

βραβείο Νόμπελ

απέτυχε στις εξετάσεις για δημοτικός υπάλληλος
εγκατέλειψε τα πάντα –κοιμόταν στα **παγκάκια**

από τους πιο αναγνωρισμένους
και καταξιωμένους επιστήμονες

πέθανε μόνος και ξεχασμένος –επιβεβαιώνοντας την
“κατάρα” που συνοδεύει τα παιδιά-θαύματα

η χαρισματικότητα δεν αφορά μόνον επιτεύγματα,
αφορά κυρίως την ικανότητα να σκέφτεσαι, να αισθάνεσαι και να αντιλαμβάνεσαι διαφορετικά

... γιατί δεν εντοπίζονται ...στην σκιά της αριστείας

- > **ΔΕΝ** είναι άριστοι μαθητές —οι επιδόσεις τους δεν αντικατοπτρίζουν το δυναμικό τους
η επίδοση συχνά συγχέεται με την χαρισματικότητα
—υπερτερούν γνωστικά, αλλά δεν παίρνουν άριστα – το σχολείο δεν “χωρά” τον τρόπο που σκέφτονται
- > **ΔΕΝ** συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα
—κατανοούν γρήγορα, πλήττουν εύκολα, αδιαφορούν, αποσύρονται ή προκαλούν αναστάτωση
- > **ΔΕΝ** είναι επιμελείς μαθητές
—μπορεί να χαζεύουν και να φαίνονται αφηρημένοι
μπορεί οι εργασίες τους να είναι ελλιπείς, μπορεί να ξεχνούν να τις κάνουν ή να τις φέρουν στο σχολείο
ή μπορεί να είναι υπερεπαρκείς, και να επικρίνονται από τον εκπαιδευτικό —γράψε λιγότερα
- > δεν κατανοούνται οι εκδηλώσεις του δυναμικού
- > η συμπεριφορά παρερμηνεύεται ως «αντιδραστική» ή «αδιάφορη»,

τα κοινωνικά στερεότυπα για τους χαρισματικούς:

- γεννημένοι αριστοίχοι
- εντελώς αυτόνομοι
- παντογνώστες
- δεν χρειάζονται υποστήριξη
- θα μεγαλουργήσουν
- αν είναι έξυπνοι, γιατί αποτυγχάνουν

δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα

και συχνά οδηγούν σε **έλλειψη κατάλληλων παρεμβάσεων** (διαφοροποίηση διδασκαλίας, επιτάχυνση, κλπ.).

... γιατί δεν εντοπίζονται ...στην σκιά της αριστείας

το σχολείο ανταμείβει την **συμμόρφωση** και την **συστηματικότητα**

οι χαρισματικοί μαθητές που μαθαίνουν **μη γραμμικά** ή **πολυδιάστατα** συχνά υποβαθμίζονται

η 'αριστεία' ρίχνει τον προβολέα στους καλούς μαθητές, και αφήνει στην σκιά τους χαρισματικούς

δομικά αόρατοι: δεν υπάρχει καμία μέριμνα για διαφοροποιημένα εκπαιδευτικά πλαίσια, ελλιπής αναγνώριση

- › αναστολή δυναμικού
- › λανθασμένες διαγνώσεις
- › μη πρόσβαση σε κατάλληλες εκπαιδευτικές και διδακτικές παρεμβάσεις

η νοημοσύνη, η χαρισματικότητα και οι ... μετρήσεις

η χαρισματικότητα: εκφράζεται νοητικά, δημιουργικά, καλλιτεχνικά, ως ηγεσία..

σε ένα συγκεκριμένο πεδίο (ταλέντο)

ή σε περισσότερα πεδία: γλώσσα, επιστήμες, τέχνες, αθλητισμό, πολιτική, κηπουρική, ?

> ΔΕΝ είναι [μόνον] η νοημοσύνη

> ΔΕΝ εντοπίζεται με τα τεστ νοημοσύνης

τα **τεστ νοημοσύνης** μετρούν την “επίδοση”
στην επίλυση μιας σειράς **τεχνητών προβλημάτων**,
που δίνονται σε ένα **τεχνητό περιβάλλον**,
μία συγκεκριμένη στιγμή

οι βαθμολογίες της ατομικής επίδοσης συγκρίνονται με τις νόρμες —τα αναπτυξιακά πρότυπα—
για ορίσουν την νοητική ηλικία

ΔΕΝ προσεγγίζουν τις **οικοδομητικές διεργασίες**[*]

ΔΕΝ ‘μετρούν’ την **ποιότητα της γνώσης**[**]

* Παράδειγμα: στην ακολουθία: 9, 16, 25, 36, ... [49]

οικοδομητική διεργασία με πολλαπλασιασμό: $(3 \times 3)=9$, $(4 \times 4)=16$, $(5 \times 5)=25$, $(6 \times 6)=36$, $(7 \times 7)=49$

οικοδομητική διεργασία προσθετέου $n+2$: $(9+7)=16$, $16+(7+2)=25$, $25+(9+2)=36$, $36+(11+2)=49$

οικοδομητική διεργασία αφαιρετέου $n+2$: $16-9=7$, $25-16=9$, $36-25=11$, $(36+11)+2=49$

οικοδομητική διεργασία με δυνάμεις: $3^2=9$, $4^2=16$, $5^2=25$, $6^2=36$, $7^2=49$

** ‘υδρογόνο’

ΤΑ ΤΕΣΤ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ... ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ

τα τεστ νοημοσύνης δεν έχουν σχεδιασθεί για να μετρούν την χαρισματικότητα
– τα αποτελέσματα αφορούν μέτρηση ακαδημαϊκών δεξιοτήτων (ΔΝ)

δημιουργούν ψευδή αίσθηση ‘αντικειμενικότητας’

ΔΕΝ «μετρούν» αποκλίνουσα εναλλακτική/διαφορετική σκέψη, δημιουργικότητα ή καλλιτεχνικές ικανότητες
μετρούν μόνον την συγκλίνουσα – ‘κανονική’ –, ακαδημαϊκή σκέψη

ΔΕΝ αποτελούν προβλεπτικούς δείκτες μελλοντικών συμπεριφορών, επιτευγμάτων ή εξέλιξης

ΔΕΝ «μετρούν» το γνωστικό υπόβαθρο ή το μαθησιακό δυναμικό του εξεταζόμενου

ΔΕΝ λαμβάνουν υπόψιν ατομικά χαρακτηριστικά και χαρακτηριστικά προσωπικότητας (π.χ.
εσωστρέφεια, ή κίρκαδιανό ρυθμό..)

ΔΕΝ λαμβάνουν υπόψιν επιδραστικά χαρακτηριστικά (π.χ., κοινωνικό υπόβαθρο, οικογενειακές συνθήκες..)

ΔΕΝ λαμβάνουν υπόψιν τις τρέχουσες συνθήκες

χρειαζόμαστε ‘μετρήσεις’ ποιοτικών χαρακτηριστικών
(γνωστικά, νευροβιολογικά, ψυχοσυναισθηματικά, ψυχοκοινωνικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά)

από πολλαπλές πηγές
(αυτοαναφορά, από γονείς, από εκπαιδευτικούς, κλπ.)
για μια όσο το δυνατόν πλήρη **εκτίμηση**

ερωτηματολόγια εκτίμησης από το Σωματείο Gifted Hellas

> για παιδιά 4 έως 9 ετών

> για ενήλικες

ποιος είναι χαρισματικός — τι εντοπίζουμε

κοινό χαρακτηριστικό σε όλους τους χαρισματικούς:

**εγγενώς ανεπτυγμένη: αφομοιωτική και αντιληπτική ικανότητα,
περιέργεια
παρατηρητικότητα**

που διαφοροποιεί τα χαρισματικά άτομα από τους [χρονολογικά] συνομηλίκους τους

τι παρατηρούμε στα χαρισματικά παιδιά

αυξημένη αντιληπτική εγρήγορση στο βλέμμα —όχι βλεμματική επαφή απαραίτητα

πρώιμη ανάπτυξη λόγου και κίνησης

—μπορεί και να καθυστερήσουν, αλλά όταν εκδηλωθούν, είναι πλήρεις και ώριμες

ανεπτυγμένο και πλούσιο λεξιλόγιο και χρήση σύνθετων προτάσεων από μικρή ηλικία

“αδηφάγα” επιθυμία (ανάγκη) για μάθηση και εξερεύνηση του κόσμου

ασυνήθιστα ενδιαφέροντα (επιστήμη, τέχνη, φιλοσοφία, διάστημα, δεινόσαυρους..)

υπαρξιακές/φιλοσοφικές αναζητήσεις πολύ πρώιμα, που είναι “δύσκολο” να απαντηθούν

ασυνήθιστες νοητικές ικανότητες και ιδιαίτερα δημιουργική [παραγωγική] σκέψη

διαβάζουν και γράφουν πριν πάνε στο σχολείο (μαθαίνουν μόνα τους)

κάνουν πολύ περισσότερα από ό,τι τα παιδιά της [χρονολογικής] ηλικίας τους



..διαφοροποιημένη (ασύγχρονη) ανάπτυξη

διαφοροποιημένη [πρώιμη (?)] ανάπτυξη απ' ότι τα αναπτυξιακά πρότυπα ορίζουν

οδηγεί σε **ασύγχρονη αναπτυξιακή πορεία:**

εξωγενής ασύγχρονη ανάπτυξη (διαφορετικά επίπεδα ικανοτήτων/ωριμότητας σε σύγκριση με χρονολογικά συνομηλίκους)

ενδογενής ασύγχρονη ανάπτυξη (διαφορετικά επίπεδα ικανοτήτων/ωριμότητας σε σύγκριση με τον εαυτό)

οι χαρισματικοί έχουν πολλές ηλικίες[*]

η χρονολογική τους ηλικία συχνά αποκλίνει σημαντικά από τις νοητικές, συναισθηματικές ή κοινωνικές τους ικανότητες και δεξιότητες

* παράδειγμα: ένα παιδί [χρονολογικής] ηλικίας 6 ετών, με νοητικές ικανότητες 9χρονου, συναισθηματική ωριμότητα 4χρονου και κοινωνικές δεξιότητες 8χρονου
είναι σημαντικό να έχουμε επίγνωση σε ποια ηλικία αναφερόμαστε



χαρακτηριστικά: παρατηρήσιμα [–μη ‘μετρήσιμα’]

ευρύ φάσμα γνώσεων και ικανότητα αφομοίωσης μεγάλου όγκου πληροφοριών	απέχθεια για αποστήθιση, παπαγαλία και μηχανιστική επανάληψη
δομημένος, αναλυτικός τρόπος σκέψης σε σύνθετα προβλήματα, λάθη σε απλές πράξεις	επίλυση προβλημάτων χωρίς ακολουθίες επίλυσης, δυσκολία περιγραφής ενδιάμεσων σταδίων
εστίαση εις βάθος σε ένα μόνον πεδίο	πολλά ενδιαφέροντα που σύντομα εγκαταλείπουν
μοιάζουν απόμακροι, αδιάφοροι και απαθείς	έντονα συναισθήματα, αντιδράσεις και απόψεις
επιμένουν για το καλύτερο σε ό,τι κάνουν	τα παταούν μόλις πετύχουν το μίνιμουμ
...	...



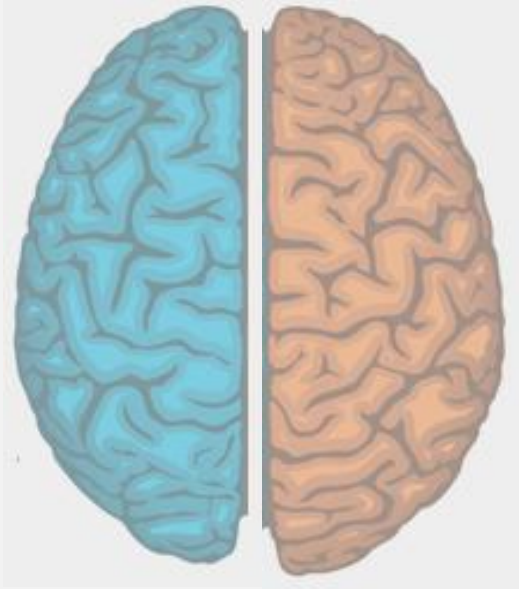
γιατί υπάρχουν τόσο αντιφατικά μεταξύ τους χαρακτηριστικά ?

τι επηρεάζει την ικανότητά τους
να εστιάζουν, να αναλύουν, να αποφασίζουν, να δρουν, και να αντιδρούν
με συγκεκριμένους τρόπους στα ερεθίσματα;

δεν είναι οι χαρισματικοί μία ομοιογενής ομάδα?
δεν έχουν όλοι τα ίδια χαρακτηριστικά?

νευροεπιστήμες, εγκέφαλος και ημισφαιρική επικράτηση

ο εγκέφαλος: πρωτεύων κέντρο ρύθμισης και συντονισμού του οργανισμού και έδρα της συνείδησης, της σκέψης, της μνήμης, της λογικής, της κρίσης και του συναισθήματος



τα δύο **ημισφαίρια** έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά συμμετέχουν με διαφορετικούς τρόπους στην επεξεργασία πληροφοριών και ερεθισμάτων

επεξεργαζόμαστε πληροφορίες και ερεθίσματα
‘χρησιμοποιώντας’ το ‘προτιμώμενο’ ημισφαίριο
—περισσότερη επεξεργασία σημαίνει μεγαλύτερη ενίσχυση

ημισφαιρική επικράτηση:

δομική, νευροφυσιολογική, λειτουργική ασυμμετρία στην επιτέλεση ανώτερων γνωστικών λειτουργιών

επηρεάζει: τον τρόπο πρόσληψης και οργάνωσης πληροφοριών
την επεξεργασία και ερμηνεία συναισθημάτων και εμπειριών
χαρακτηρίζει πτυχές της συμπεριφοράς, της εμπειρίας και των συναισθημάτων

ημισφαιρική επικράτηση

αριστερό Ημισφαίριο:

αναλυτική σκέψη

δεξιό Ημισφαίριο:

σφαιρική, ολιστική σκέψη

δομή και κατηγοριοποίηση

αφαιρετική σκέψη

χρονικές αλληλουχίες

γραμμικότητα

λογική, ορθολογισμός και επαγωγικός συλλογισμός

γνώση και μνήμη

δεδομένα και επιχειρήματα

σχεδιασμός και στόχοι

ομιλία και γραφή

κυριολεξία

παραγωγικότητα και αποτελεσματικότητα

σταθερότητα

πειθαρχία και κανόνες

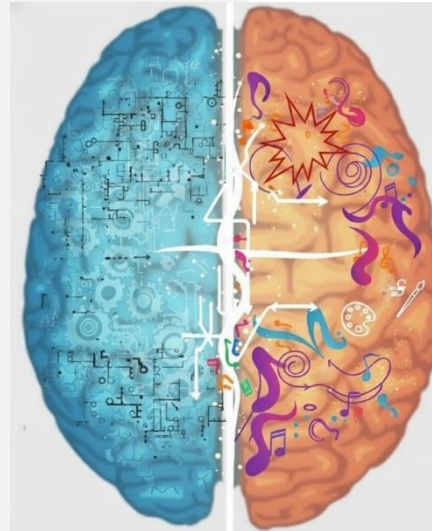
εσωστρέφεια

σεροτονίνη:

διάθεση, συγκέντρωση, συναισθηματική

σταθερότητα, ηρεμία

η έδρα της λογικής



τυχειότητα και συσχετίσεις

σύνθεση και συνδυασμοί

οπτικοχωρική αντίληψη

δημιουργικότητα

συναισθήματα, ευαισθησία και σκέψη ΑΗΑ!

απεικόνιση και μάθηση από εμπειρία

αρχικές εντυπώσεις

διαίσθηση και ένστικτο

προσωδία και εξωλεκτική επικοινωνία

χρώμα και ρυθμός

ευελιξία και ποικιλία

τόλμη

αυθορμητισμός και απρόβλεπτο

εξωστρέφεια

ντοπαμίνη:

κίνητρο, ανταμοιβή, ευχαρίστηση,

κίνηση, προσοχή

η έδρα των συναισθημάτων

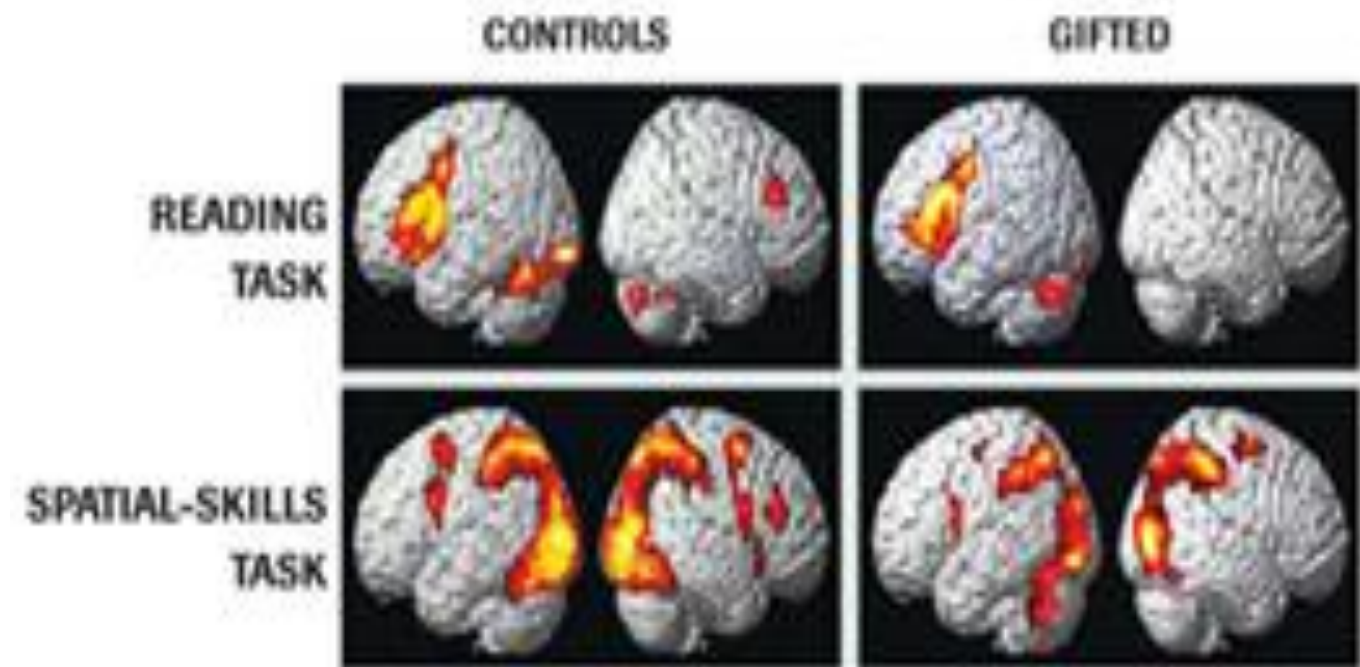
ο εγκέφαλος των χαρισματικών:

σημαντικές νευροβιολογικές διαφοροποιήσεις

—δομή, λειτουργική οργάνωση, εκτελεστικές λειτουργίες, μοτίβα ανάπτυξης

- > διαφορετική ‘αρχιτεκτονική’ και νευρωνική διασυνδεσιμότητα:
γνωστική ευελιξία/ταχύτερη και βαθύτερη επεξεργασία πληροφοριών
- > αυξημένη νευρωνική ωρίμανση και νευροπλαστικότητα:
αποτελεσματικότερη και ταχύτερη ολοκλήρωση
- > υψηλότερη πυκνότητα λευκής και φαιάς ουσίας:
διαθεσιμότητα νευρωνικών πόρων για μεταφορά και επεξεργασία πληροφοριών
- > χαμηλότερου βαθμού ενεργοποίηση/υψηλότερη αποδοτικότητα: μικρότερη κατανάλωση πόρων/αποτελεσματικότερη χρήση τους

γνωστικά, αισθητηριακά, συναισθηματικά προφίλ επιπτώσεις στην μάθηση και την συμπεριφορά



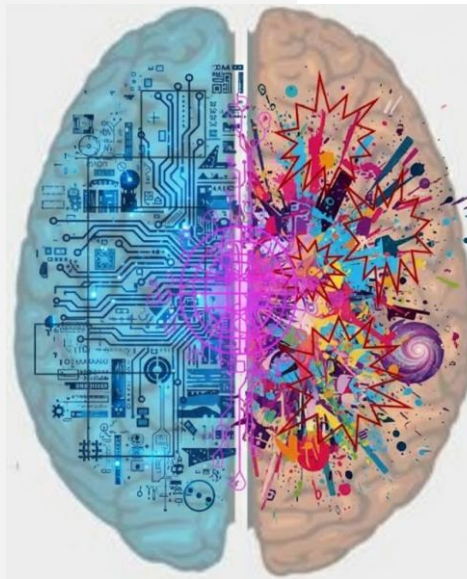
Πηγή: <https://2e-learning.com/about-gifted-and-2e/larger-regional-brain-volume>

ημισφαιρική επικράτηση στους χαρισματικούς

Αριστερό Ημισφαίριο: η έδρα της λογικής ασχολείται με 'δύσκολες' και 'σοβαρές' διαδικασίες

Δεξί Ημισφαίριο: η έδρα των συναισθημάτων ασχολείται με 'διασκεδαστικά' πράγματα

"ορθολογιστής" χαρισματικός
«γραμμικός», σειριακός, λογικο-μαθηματικός
στοχαστής
βαθιά αναλυτική διεισδυτική σκέψη
συγκεκριμένα ενδιαφέροντα
προσγειωμένος, **άκαμπτος**, τελειομανής
επιμονή στην κυριολεξία
αυτοπειθαρχημένος και **οργανωτικός**
εσωστρεφής, **απόμακρος**, λιγομίλητος,
'αντικοινωνικός'
μεγάλη συναισθηματική ωριμότητα
χωρίς έκφραση συναισθήματος
δυσκολίες στην κοινωνική επικοινωνία και την
φαντασιακή προβολή
σοβαρότητα, αυστηρότητα, επιβλητικότητα
πολύ ώριμο χιούμορ
ευγενικά, 'ντροπαλά', ήσυχα, βολικά, καλά
παιδιά **"παιδιά-πετρούλες"**



"δημιουργικός" χαρισματικός
αδιάκοπη ροή σκέψης, δυσκολεύεται να **κατεβάσει**
τους διακόπτες
σκέψη **αχα!**, **χαοτική**, πολυδιάστατη
πολλά και διαφορετικά ενδιαφέροντα
'παρορμητικός', ριψοκίνδυνος και αναβλητικός
πλούσια φαντασία
αμελής, περιπετειώδης, **ανοργάνωτος**
εξωστρεφής, φιλικός, **ομιλητικός**,
κοινωνικός
συναισθηματική **"ανωριμότητα"**
ιδιαίτερη ευαισθησία και **εγκαρδιότητα**
δυσκολίες στην τήρηση ορίων και κοινωνικών
κανόνων επικοινωνίας
'σκανταλιές', **χαλαρότητα**, **απλότητα**
δηκτικό, 'ειρωνικό', 'σαρκαστικό' χιούμορ
ανήσυχα, ανυπόμονα, ανυπάκουα, **χαοτικά παιδιά**
"παιδιά-ταραξίες"

[Asperger, ΥΛΑ, Κατάθλιψη, Ψυχαναγκαστικές
διαταραχές, σχιζοφρένεια, κλπ]

[Δυσλεξία, ΔΕΠ-Υ, Αγχώδεις διαταραχές, διπολική
διαταραχή, ψύχωση, κλπ]

μικτός τύπος: εναλλαγή τρόπων επεξεργασίας
δημιουργική πολυπλοκότητα αλλά και δομημένη αναλυτική επεξεργασία
'**χαώδη οργάνωση**' και το '**οργανωμένο χάος**'

αναπτυξιακές προκλήσεις

διανύουν την ίδια **αναπτυξιακή πορεία**:

περπατούν, μιλούν, κοινωνικοποιούνται[?] καθώς μεγαλώνουν

**σε διαφορετικό χρόνο
και με διαφορετικό τρόπο
από ό τι τα αναπτυξιακά πρότυπα ορίζουν**

κατακτούν νωρίτερα τα περισσότερα αναπτυξιακά ορόσημα

—μπορεί να παραλείψουν αναπτυξιακά στάδια πλήρως,

π.χ. περπατούν χωρίς να μπουσουλήσουν, μιλούν χωρίς να ‘μπαμπαλίσουν’, κλπ.

ανεξάρτητη βούληση νωρίτερα [ύπνος]

στάδια ανάπτυξης φιλίας πιο γρήγορα

—οι χρονολογικά συνομήλικοι δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στην δική τους νοητική ηλικία («δεν έχουν τι να συζητήσουν»)

προχωρημένο αναπτυξιακό στάδιο στο παιχνίδι

—δυσκολία οργανωμένου συνεργατικού παιχνιδιού με ένα παιδί που βρίσκεται ένα έτος –ή/και περισσότερο– πίσω [τα playmobil]

η ανεξαρτησία από τους γονείς θα καθυστερήσει

—ανάγκη να «υποστηρίζουν» το χαρισματικό παιδί, ψυχοσυναισθηματικά, κοινωνικά

—δαπανούν περισσότερα χρήματα και χρόνο στην μάθηση

ΤΙ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕ ΣΤΟΥΣ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ?

ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ αρχικά δείχνουν **ευκολία και ταχύτητα μάθησης**, αλλά σύντομα πλήττουν

κάθονται ήσυχα,
παρατηρούν σιωπηλά,
κάνουν σχέδια στο τετράδιο ή στο θρανίο

υπομένουν αγόγγυστα
τις απόλυτα πληκτικές ώρες στην τάξη

είναι ευγενικά,
διακριτικά,
για να αποφύγουν την έκθεση απαντούν «δεν ξέρω»

η χαρισματικότητα θα παραμείνει άδηλη
–θα φαίνεται ότι υστερεί

τριγυρνούν στην τάξη,
διακόπτουν, ‘προκαλούν’,
αμφισβητούν την «αυθεντία» του δασκάλου

δυσανασχετούν, ‘πετάγονται’,
θεωρούνται ‘ταραξίες’

είναι ‘ειρωνικά’,
οι ερωτήσεις του φαίνονται αγενείς, προκλητικές,
τυχαίες, ή άσχετες^[*]

η χαρισματικότητα δεν θα γίνει αντιληπτή
–όλοι εστιάζουν στην ‘προβληματική’ συμπεριφορά

Θέλουν να ανήκουν, αλλά η διαφορετικότητά τους τους απομονώνει

δυσκολεύονται στην ανάπτυξη σχέσεων με συμμαθητές
δυσκολεύονται να κάνουν, και να διατηρήσουν, φιλίες

* [η σφήκα]

λειτουργικά κριτήρια παρατήρησης

γνωστικά χαρακτηριστικά

- › ταχεία κατανόηση νέων εννοιών, με ελάχιστες επαναλήψεις
- › ικανότητα να «βλέπουν την μεγάλη εικόνα» και τις αφηρημένες σχέσεις
- › σύνθετη επιχειρηματολογία (στα λίγο μεγαλύτερα παιδιά)
- › τάση να αναρωτιούνται, και να ρωτούν, «γιατί» και «τι θα γινόταν αν...»

χαρακτηριστικά δημιουργικότητας

- › πρωτότυπες ιδέες, ασυνήθιστα παραδείγματα, «παράξενες» συνδέσεις
- › απόλαυση τα ενδιαφέροντα μαθήματα, και τα παιχνίδια δημιουργικότητας
- › προτίμηση σε ανοιχτές εργασίες αντί για κλειστές ασκήσεις ρουτίνας
- › εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης

συμπεριφορικά μοτίβα στην τάξη

- › βαριούνται σε επαναλήψεις, δείχνουν ανησυχία ή απόσπαση
- › ρωτούν συνεχώς, διακόπτουν, ρωτούν για να διευκρινίσουν ή να επεκτείνουν τις γνώσεις τους
- › εστιάζουν υπερβολικά σε θέματα που τους ενδιαφέρουν, αγνοώντας άλλα
- › μπορεί να φαίνονται «πεισματάρηδες» όταν οι οδηγίες δεν βγάζουν γι' αυτούς νόημα

χαρακτηριστικά μάθησης

ΑΗΕ

- › αναλυτική – σειριακή επεξεργασία
- › υψηλή ακρίβεια, προσοχή στη λεπτομέρεια
- › δομημένη σκέψη και οργάνωση
- › εξαιρετική μνήμη λεκτικών/συμβολικών πληροφοριών
- › επιμονή και αφοσίωση για το καλύτερο
- › συγκεκριμένα/εστιασμένα ενδιαφέροντα

Προκλήσεις στην τάξη:

- άγχος όταν η εργασία είναι ασαφής ή «ανοιχτή»,
- δυσκολία με δημιουργικές/αμφίσημες εργασίες

ΔΗΕ

- › ολιστική, διαισθητική επεξεργασία, σε 'άλματα'
- › δημιουργικότητα και παραγωγή πολλών ιδεών
- › ισχυρή φαντασία, ικανότητα μεταφοράς & συμβολισμών
- › ξεχνούν σημαντικά πράγματα
- › τα παρατούν μόλις πετύχουν το μίνιμουμ
- › πολλά και διαφορετικά ενδιαφέροντα

Προκλήσεις στην τάξη:

- δυσκολία στην τήρηση ρουτίνας,
- «χαοτικές» σημειώσεις,
- πλήξη όταν το υλικό είναι επαναληπτικό ή μη ενδιαφέρον

Τι σημαίνει στην εκπαιδευτική πράξη:

ο εκπαιδευτικός οφείλει να αναγνωρίζει «πώς σκέφτεται» το χαρισματικό παιδί

- › οι εργασίες και οι ερωτήσεις να προσφέρονται σε πολλαπλές μορφές:
δομημένες, 'κλειστές', μονοθεματικές
και ελεύθερες, 'ανοιχτές', συνθετικές
- › οι εργασίες και οι ασκήσεις να επιτρέπουν δομημένους και δημιουργικούς τρόπους σκέψης/επίλυσης
- › οι οδηγίες να είναι σαφείς αλλά και γενικών κατευθύνσεων
- › να επιτρέπονται οι αναλυτικές, δομημένες απαντήσεις σε ελεύθερα θέματα, και δημιουργικές απαντήσεις σε δομημένα θέματα
- › να δίνεται χρόνος για ολοκλήρωση και εναλλακτικές επιλογές για απασχόληση

ψυχοσυναισθηματικές και κοινωνικές προκλήσεις

ψυχοσυναισθηματικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά	θα θεωρηθεί	θα προκαλέσει
πρώιμη κατανόηση σύνθετων εννοιών —επιστημονικές, φιλοσοφικές, θεολογικές, κοινωνικές, υπαρξιακές, κλπ.	περίεργα', 'ξερόλες', 'υπερφίαλα', 'μικρομέγαλα'	απόρριψη, αποστασιοποίηση
ταχεία κατανόηση νέων εννοιών με ελάχιστες επαναλήψεις ή καθόλου διάβασμα	προχειρότητα, τεμπελιά	δυσφορία
αφοσίωση, προσήλωση και επιμονή, 'βάζουν' τον καλύτερο εαυτό τους —ιδιαίτερα εάν τα ενδιαφέρει πολύ	'τελειομανή', εμμονικά, "ψύχωση με την λεπτομέρεια"	πίεση «να χαλαρώσουν»/να προσπαθήσουν
διστάζουν/αρνούνται να απαντήσουν ή να κάνουν αυτά που τους ζητούν, όταν δεν έχουν όλες τις πληροφορίες	πεισματάρικα, δειλά, ντροπαλά, ανυπάκουα	αποδοκιμασία, χαρακτηρισμούς
σιωπηλή παρατήρηση και από 'απόσταση' πριν εμπλακούν σε νέο πλαίσιο	άτολμα, αδιάφορα	εκνευρισμό, ενόχληση
συμμετοχή σε συζητήσεις ενηλίκων την μία στιγμή και κλάματα για 'αστείους' λόγους την άλλη	ανώριμα, ασταθή, "δραματικά"	αμηχανία, ειρωνεία
επιχειρηματολογία με ακρίβεια και επιμονή στην προσπάθειά τους να «πείσουν»	ενοχλητικά, χειριστικά, εριστικά	αντιπάθεια
έντονες αντιδράσεις 'από το πουθενά' όταν δυσκολεύονται σε αισθητηριακές ή συναισθηματικές υπερφορτώσεις [η X.]	παράλογα, αλλόκοτα	απόρριψη, τιμωρία
βιώνουν θλίψη και ανησυχία για την αδικία, και την αδυναμία τους να 'σηκώσουν' το βάρος του κόσμου	«ευάλωτα», «ψευδο-ευαίσθητα»	υποτίμηση, ειρωνεία

ψυχοσυναισθηματικές και κοινωνικές προκλήσεις

ψυχοσυναισθηματικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά	θα θεωρηθεί	θα προκαλέσει
πλούσιο και συχνά εξεζητημένο λεξιλόγιο [«εμείς δειπνούμε»]	επιτήδευση	κοροϊδίες, ταπείνωση
συναναστροφή με μεγαλύτερα παιδιά και ενήλικες	αυτό-απομόνωση	αυξημένο ρίσκο εκμετάλλευσης, απειλών, βίας, επιθετικότητας, παρενόχλησης/κακοποίησης
κριτική σκέψη και βαθιά ειλικρίνεια [4x4]	αναίδεια, αυθάδεια	αντιπάθεια και εχθρότητα
ώριμο και οξύ χιούμορ [σκεφτείτε λίγο]	ειρωνεία	αντιπάθεια και εχθρότητα
έντονη ευαισθησία και προσωποποίηση γενικότερων καταστάσεων —αντιλαμβάνονται μία γενικότερη κριτική ή έναν θυμό για κάτι άλλο, ως ένα θέμα που αφορά εκείνα προσωπικά	ευθιξία	εκνευρισμό, ενόχληση
υψηλή ενσυναίσθηση και ευαισθησία για κοινωνική δικαιοσύνη	ανοησία, προκλητικότητα	ειρωνεία, περιθωριοποίηση
καλά αναπτυγμένη αίσθηση σωστού/λάθους, και του δίκαιου —«παρεμβαίνει» στην αδικία [«μην ανακατεύεσαι»]	παρεμβατικότητα	αγανάκτηση, επίθεση
ανεπτυγμένη ικανότητα ηγεσίας και οργάνωσης —δύσκολα θα παραιτηθεί από την ανάγκη του να βάζει τους κανόνες και να καθοδηγεί	έπαρση, αλαζονεία	συγκρούσεις

η ψυχοσυναισθηματική πολυπλοκότητα των χαρισματικών δεν είναι πρόβλημα γίνεται πρόβλημα όταν το περιβάλλον δεν διαθέτει το εύρος να την 'χωρέσει'

υπερ-ευαισθησίες — υπο-ευαισθησίες [—υπαισθήσεις]

overexcitabilities dąbrowski*: «έντονες» αντιδράσεις, οι οποίοι παρατηρούνται έντονα στους χαρισματικούς

υπερ-διεγερσιμότητες — υπο-διεγερσιμότητες

τρόποι με τους οποίους ο εγκέφαλος είναι [υπερ] ή [υπό] ευαίσθητος στην πρόσληψη, επεξεργασία και ερμηνεία ορισμένων τύπων πληροφοριών και η ένταση αντίδρασης στα ερεθίσματα

το χαρισματικό παιδί —και έφηβος, και ενήλικας, και υπερήλικας— μπορεί

- > να μην τρώει συγκεκριμένα φαγητά ή να μην πιάνει συγκεκριμένα αντικείμενα
- > να ζεσταίνεται ή να κρυώνει ενώ οι συνθήκες δεν το δικαιολογούν
- > να κλαίει με το παραμικρό, ή να μην το ‘συγκινεί’ τίποτα
- > να ‘προκαλεί’, ή να μένει ‘απαθής’
- > να μην ‘ησυχάζει’ ποτέ, ή να είναι ‘πετρούλα’
- κλπ.

* Kamiriez Dąbrowski, Πολωνός ψυχίατρος: αναγνώρισε πέντε τύπους «εντάσεων» οι χαρισματικοί εμφανίζουν, σε διαφορετικό βαθμό όλους τους τύπους εντάσεων, ή κάποιους από αυτούς

ψυχοκινητική υπερ-ευαισθησία/υπο-ευαισθησία: σωματική και ψυχική ενέργεια και ανάγκη για κίνηση		θα θεωρηθεί
υπο-ευαισθησία (ΑΗΕ)	– ήρεμες, αργές, ‘ευγενικές’ κινήσεις, – ‘νωθρότητα’, – ‘πετρούλες’	– ψυχοκινητική επιβράδυνση/ανωριμότητα – ΔΑΦ – κατάθλιψη – ήπια νοητική καθυστέρηση
υπερευαισθησία (ΔΗΕ)	– έντονες, ανυπόμονες, ζωηρές, γρήγορες κινήσεις, – ‘ανήσυχοι’, – σε διαρκή κίνηση, – ‘σίφουνες’	– ΔΕΠΥ – αγχώδης διαταραχή – ψυχοκινητική υπερδιέγερση

συναισθηματική υπερ-ευαισθησία/υπο-ευαισθησία: επεξεργασία και κατανόηση συναισθημάτων του εαυτού και των άλλων		θα θεωρηθεί
υπο-ευαισθησία (ΑΗΕ)	– πολύ μικρή κλίμακα έκφρασης συναισθήματος, πολύ μικρή κατανόηση των συναισθημάτων(!?) –στα όρια της αναισθησίας [«καλά να πάθει»]	– ψυχοσυναισθηματική επιβράδυνση/ανωριμότητα – ΔΑΦ – κατάθλιψη – ήπια νοητική καθυστέρηση
υπερευαισθησία (ΔΗΕ)	– εξαιρετικά έντονη βίωση και έκφραση συναισθημάτων, εξαιρετικά υψηλή συναισθηματική ευαισθησία/ενσυναίσθηση	– ΔΕΠΥ – αγχώδης διαταραχή – διαταραχές συναισθήματος

υπαρξιακή υπερ-ευαισθησία/υπο-ευαισθησία: έντονες σκέψεις και αναζήτηση απαντήσεων —φιλοσοφικού, θεολογικού, θρησκευτικού[*], υπαρξιακού περιεχομένου		θα θεωρηθεί
υπο-ευαισθησία (ΑΗΕ)	έντονος φόβος και ανησυχία για τον θάνατο, την ζωή, τον θεό και την τιμωρία, την επιστήμη, τον πολιτισμό, και τον άνθρωπο	– κατάθλιψη – ιδεοψυχαναγκαστικά στοιχεία – αγχώδης διαταραχή
υπερευαισθησία (ΔΗΕ)	μεταφυσικές προσεγγίσεις, υπερβατικές θεωρήσεις, συνομωσιολογικές εικασίες, δοξασίες και προκαταλήψεις	– παρανοειδή, ψυχωσικά στοιχεία – ιδεοληπτική διαταραχή

φαντασιακή υπερ-ευαισθησία/υπο-ευαισθησία: επεξεργασία αφηρημένων εννοιών με δημιουργικούς τρόπους —αυθορητισμός, ελεύθερο παιχνίδι, φαντασία		θα θεωρηθεί
υπο-ευαισθησία (ΑΗΕ)	– φαντάζονται ένα αντικείμενο, ένα έργο, έναν χώρο, αόριστα και ασαφώς – δεν μπορούν να ‘δουν’ στο μέλλον – η ικανότητα αντίληψης των πιθανών κινδύνων θα προκαλέσει άγχος – ακόμη και μικρό ρίσκο θα τα κρατήσει μακριά από το να δοκιμάσουν	– ψυχοκινητική επιβράδυνση/ανωριμότητα – ΔΑΦ – αγχώδης διαταραχή – ήπια νοητική καθυστέρηση
υπερευαισθησία (ΔΗΕ)	– μπορούν με λεπτομέρειες και ακρίβεια να ‘συλλάβουν’ ένα δημιούργημα, μία κατασκευή, ένα προϊόν[*] – έχουν μία βαθιά αντίληψη του μέλλοντος – η ζωηρή φαντασία μπορεί να προκαλέσει πολύ μεγάλη περιέργεια και η ‘πρόκληση’ θα οδηγήσει σε ριψοκίνδυνες ενέργειες	– ΔΕΠΥ – αγχώδης διαταραχή – διαταραχές ύπνου

* έντονο θρησκευτικό στοιχείο στην οικογένεια, αποτελεί εξαιρετικά αρνητικό προγνωστικό παράγοντα για εμφάνιση ψυχικών και ψυχιατρικών διαταραχών στην ύστερη εφηβεία και στην πρώτη ενηλικίωση

* ‘δύσκολες’ αντιδράσεις αν δεν έχουν κατακτήσει το αναπτυξιακό στάδιο, ή δεν έχουν τις κατάλληλες πρακτικές δεξιότητες, ή τα κατάλληλα εργαλεία

<u>διανοητική υπερ-ευαισθησία/‘υπο-ευαισθησία’</u> : έντονες νοητικές διεργασίες και διαρκής ροή σκέψης – βαθιά ανάγκη για νόημα από έναν κόσμο που δεν αντέχει να νοηθεί σε βάθος		θα θεωρηθεί
<u>υπο-ευαισθησία (ΑΗΕ)</u>	– κατανόηση του κόσμου – αναζήτηση της αλήθειας – ανάλυση και σύνθεση ιδεών – παρατεταμένη και εστιασμένη προσπάθεια – επιμονή στην επίλυση προβλημάτων – ηθική σκέψη και αποφάσεις – ανησυχία για τα ‘προβλήματα’ της ανθρωπότητας	– ψυχοκινητική επιβράδυνση/ανωριμότητα – ΔΕΠΥ υπερ-εστίασης – ιδεοψυχαναγκαστικά στοιχεία – ΔΑΦ – κατάθλιψη – ήπια νοητική καθυστέρηση
<u>υπερευαισθησία (ΔΗΕ)</u>	– έντονη και αδιάκοπη περιέργεια – αγάπη για μάθηση και γνώση – ενθουσιασμός και ανυπομονησία – επικριτικότητα, ειρωνεία – αμφισβήτηση της ‘αυθεντίας’	– ΔΕΠΥ – αγχώδης διαταραχή – υπερδιέγερση

λανθασμένες ‘διαγνώσεις’: εκπαίδευση

διαφέρουν από το μέσο όρο
κρίνονται από ένα σύνολο προτύπων που αφορούν τον γενικό πληθυσμό

ΟΙ **δυσκολίες** –που σχετίζονται με τα πολύπλοκα ασύγχρονα ενδογενή και εξωγενή αναπτυξιακά χαρακτηριστικά τους– αποτελούν **δευτερογενή εγγενή χαρακτηριστικά** της χαρισματικότητας

εκλαμβάνονται λανθασμένα ως ενδείξεις διαταραχής ή παθολογίας

αυτό που χαρακτηρίζεται ως παθολογικό στον γενικό πληθυσμό είναι απολύτως φυσικό και απολύτως ‘υγιές’ για το χαρισματικό άτομο

η έναρξη των δυσκολιών ξεκινά με την έναρξη των σχολικών χρόνων

Οι εκπαιδευτικοί συχνά δεν έχουν επιμόρφωση

η συμπεριφορά των παιδιών **παρερμηνεύεται** επειδή δεν ταιριάζει στο μοντέλο «καλού, συνεργάσιμου» μαθητή.

Οι υπερευαίσθησies και η ασύγχρονη **μοιάζουν με διαταραχή** σε άπειρους παρατηρητές

το χαρισματικό παιδί –και ισχύει και για τον έφηβο και τον ενήλικα– θα πρέπει:

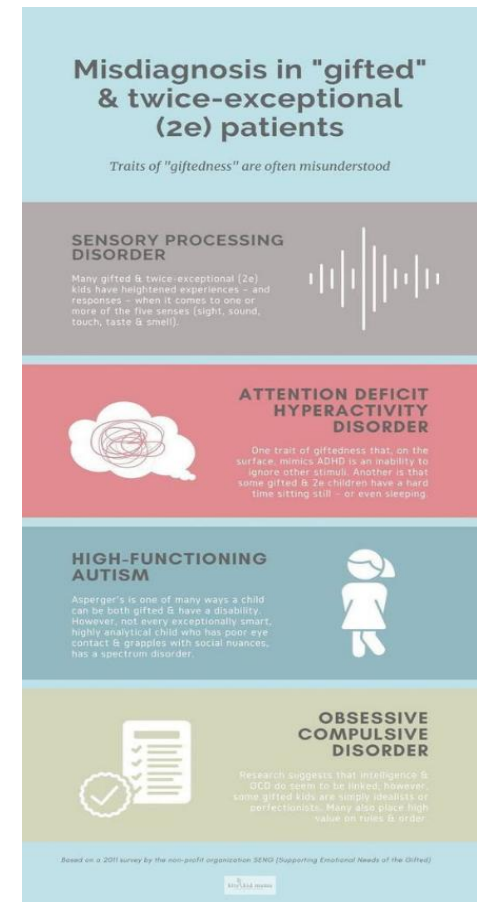
– να «απομάθει» τον **εγγενή τρόπο** που ο εγκέφαλός του λειτουργεί

– και να αρνηθεί την **αληθινή** του **φύση**

η σχολική διαδικασία

αφού πρώτα καταστήσει τον χαρισματικό μαθητή μη λειτουργικό και μη αποδοτικό

θα τον οδηγήσει κατόπιν σε αξιολόγηση



λανθασμένες ‘διαγνώσεις’ – εκπαίδευση

Χαρισματικοί και Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες: Δυσλεξία, Δυσαναγνώσια, Δυσορθογραφία, Δυσαρθρησία

η μεγαλύτερη υποομάδα λανθασμένων διαγνώσεων

παρά την χαρισματικότητα —ή ακριβώς λόγω της χαρισματικότητας— εμφανίζουν **σημαντικά διαφοροποιημένα επίπεδα μαθησιακών ικανοτήτων και άνιση γνωστική επεξεργασία – ταχύτητα γραφής/ανάγνωσης**

σύνθετος τρόπος ανάγνωσης
—σε «μπλοκς» (ολόκληρες λέξεις ή φράσεις), «διαγώνια» (περιφερική όραση), «αποθησαυριστικά» (τα κύρια σημεία), «σκανάρωντας» (βασικούς όρους, λέξεις-κλειδιά, ή εκφράσεις), «καταταμηστικά» (τα πιο σημαντικά σημεία του κειμένου)
διαφοροποιείται απόλυτα από τον τρόπο που το σχολείο αξιώνει την ανάγνωση
—σειριακά και γραμμικά γράμμα-γράμμα, κατόπιν, τυπογραφική συλλαβή-συλλαβή, και κατόπιν την λέξη ολόκληρη

κακός γραφικός χαρακτήρας
—ταχύτερη επεξεργασία πληροφοριών και παραγωγή σκέψεων, που το μάτι και το χέρι δεν μπορούν να ακολουθήσουν μηχανικά
—συχνά παγιδεύονται στην επιλογή να γράψουν καλά, με ωραία γράμματα, και να χάσουν τον ειρμό τους, ή να εστιάσουν στο να αποτυπώσουν τις σκέψεις τους οπότε θα δώσουν ελάχιστη σημασία στον γραφικό χαρακτήρα

κατανόηση και αντίληψη ανώτερων μαθηματικών εννοιών
περίπλοκες στρατηγικές επίλυσης και εναλλακτικοί τρόποι αναπαράστασης: αντίστροφη συλλογιστική/εφαρμογή γνωστών μοτίβων και δομών σε άλλες πολύπλοκες διαδικασίες/προσεγγιστικές μέθοδο /ομοιότητες, διαφορές και πρότυπα/ αναλογίες/ συσχετίσεις/μεταφορά μαθηματικών εννοιών σε μη γνωστές συνθήκες, κλπ.
ΑΗΕ: επίμονοι και προσηλωμένοι στην επίλυση δύσκολων και περίπλοκων προβλημάτων
ΔΗΕ: εύρεση σωστών αποτελεσμάτων με αδυναμία περιγραφής ενδιάμεσων σταδίων

Λανθασμένες ‘διαγνώσεις’ – εκπαίδευση

Χαρισματικοί και ΔΕΠΥ –ΔΗΕ

- υπάρχει ψυχοκινητική υπερευαισθησία
- βαριέται στη ρουτίνα
- δεν αντέχει αργούς ρυθμούς
- εμφανίζει άγχος ή υπερδιέγερση

δεν επικεντρώνουν την προσοχή τους	δεν τους ενδιαφέρει το θέμα
δεν ολοκληρώνουν εργασίες	τους είναι αδιάφορες
δεν ακολουθούν οδηγίες	όταν δεν ταιριάζουν με το δικό τους πλάνο οργάνωσης [κιμωλία, φωτοτυπίες, ζακέτα]
δεν οργανώνονται	με τρόπους που τους υποδεικνύονται και είναι ακατάλληλοι για εκείνα
δεν μπορούν να καθίσουν ήσυχα	υπάρχουν ένα σωρό ενδιαφέροντα πράγματα γύρω
λησμονούν ‘σημαντικά’ πράγματα	δεν είναι σημαντικά για εκείνα
χάνουν διαρκώς τα πράγματά τους	δεν θα τους χρησιμεύσει σε τίποτα η γομολάστιχα
φθείρουν ή χαλούν τα πράγματά τους	νευροβιολογικά καθορισμένη αντίληψη και έλεγχος των άκρων
έχουν υψηλή ενεργητικότητα	νευροβιολογικά καθορισμένη
είναι ανυπομόνα	όταν είναι ενθουσιασμένα
θεωρούνται ‘παρορμητικά’	τους αρέσει να δοκιμάζουν προκλήσεις και νέες εμπειρίες

μοτίβο συμπεριφορών που θα θεωρηθεί ΔΕΠ-Υ

ιδιαίτερα όταν αγνοηθούν δύο σημαντικά κριτήρια του DSM

–εμφάνιση της συμπεριφοράς σε δύο ή περισσότερα πλαίσια

–συμπεριφορές μη συμβατές με την ηλικία τους —το αναπτυξιακό επίπεδο των χαρισματικών παιδιών δεν συμβαδίζει με την χρονολογική ηλικία*

* το χαρισματικό παιδί με χρονολογική ηλικία 7 και νοητική ηλικία 10, συμπεριφέρεται σύμφωνα με την νοητική του ηλικία (10 ετών), μα θα αντιμετωπιστεί σύμφωνα με την χρονολογική του (ως 7χρονο)

Λανθασμένες ‘διαγνώσεις’ – εκπαίδευση

Χαρισματικοί και Φάσμα –ΑΗΕ

βάζουν τον καλύτερο εαυτό τους σε ό,τι κάνουν
θέλουν να τηρείται με συνέπεια και ακρίβεια κάποιο πρόγραμμα

έχουν: χαμηλή ανεκτικότητα σε λάθη
πάθος για απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων σε συγκεκριμένους τομείς
ανάγκη για απόσυρση και μοναχικότητα

μπορεί εύκολα να οδηγήσουν σε διάγνωση στο Φάσμα
ιδιαίτερα όταν τα χαρακτηριστικά αυτά λογίζονται ως ελλείμματα στην κοινωνική τους λειτουργικότητα

αλλά: οι χαρισματικοί **επιδιώκουν φιλίες και κοινωνικές σχέσεις**
και γίνονται εξαιρετικά κοινωνικοί όταν βρουν συνομιλητές με κοινά ενδιαφέροντα

Λανθασμένες 'διαγνώσεις' – εκπαίδευση

Χαρισματικοί και Διαταραχές Συναισθήματος/Διάθεσης/Συμπεριφοράς

ΔΗΕ: Διαταραχές Συναισθήματος/Διάθεσης/Συμπεριφοράς

έχουν ξεσπάσματα θυμού ή/και επιθετική συμπεριφορά	‘απάντηση’ στην απόρριψη
έχουν φτωχή ανοχή και δεκτικότητα στους λιγότερο ικανούς	ιδιαίτερα όταν αξιολογούνται/κρίνονται από αυτούς
μπαίνουν σε έντονες ανταγωνιστικές συζητήσεις	είναι βέβαιοι για τις γνώσεις και τις ικανότητές τους
αμφισβητούν κανόνες και παραδοσιακά πρότυπα	είναι open minded και αντισυμβατικοί
ασκούν αυστηρή κριτική σε άτομα «εξουσίας»	ιδιαίτερα στους ανεπαρκείς και τους ανίκανους
εμφανίζονται ισχυρογνώμονες, αδιάλλακτοι και πεισματάριδες	ξέρουν ότι έχουν δίκιο
κρίνουν και επικρίνουν «τα πάντα και τους πάντες»	δεν ‘αντέχουν’ την ‘μετριότητα’ και το ‘λίγο’
απορρίπτουν τα «είδωλα» και τις «ψευδο-αυθεντίες»	δεν αντέχουν την ασημαντότητα
γίνονται ‘θύματα’ της ευαισθησίας τους	θα αφήσουν τους άλλους να τους ‘εκμεταλλευτούν’

Λανθασμένες 'διαγνώσεις' – εκπαίδευση

Χαρισματικοί και Διαταραχές Συναισθήματος/Διάθεσης/Συμπεριφοράς

ΑΗΕ: Κατάθλιψη, Κοινωνική απόσυρση, Κοινωνική φοβία

είναι εσωστρεφείς	δεν 'αντέχουν' την 'ρηχή' και 'συμβατική' κοινωνικότητα
κρίνουν αυστηρά τον εαυτό τους	έχουν πολύ υψηλά κριτήρια και standards
νιώθουν ότι δεν «ταιριάζουν»	δεν 'ταιριάζουν'
απομονώνονται	έχουν ανάγκη αποφόρτισης από τα ερεθίσματα
μπορεί να είναι πολύ μοναχικοί	τους αρέσει να παρνούν χρόνο ήσυχα
βιώνουν διαρκώς απογοήτευση και ματαιώση	τα σχέδιά τους και οι προτάσεις τους δεν θα γίνουν ποτέ δεκτές
βιώνουν θλίψη για υπαρξιακά ερωτήματα και αγωνίες	για τα οποία δεν 'βρίσκουν' απαντήσεις και λύσεις
απορρίπτουν τα «είδωλα» και τις «ψευδο-αυθεντίες»	δεν αντέχουν την ασημαντότητα
γίνονται 'θύματα' της ευαισθησίας τους	θα αφήσουν τους άλλους να τους 'εκμεταλλευτούν'

πώς διαφοροδιαγνώσκουμε εκτιμούμε

εξετάζουμε: το **πλαίσιο** (σε τι συνθήκες εμφανίζεται η συμπεριφορά)
το **ενδιαφέρον** (συμβαίνει μόνο όταν το μάθημα δεν είναι νοητικά επαρκές;)
την **συμπεριφορά σε μη σχολικές δραστηριότητες**
την ύπαρξη **υπερευαισθησιών**
την παρουσία **ασυγχρονίας** (όχι συμπτωματολογίας διαταραχής)

δεν αποδίδουμε: σε διαταραχή, αυτό που είναι **γνωστική και ψυχοσυναισθηματική διαφοροποίηση**

4 συχνές παγίδες

απόδοση συμπεριφοράς σε πρόβλημα, και όχι σε αναντιστοιχία περιβάλλοντος
παράβλεψη δημιουργικότητας και ασυγχρονίας
υπερεστίαση στην «συμμορφωση» και την «πειθαρχία» αντί στην μάθηση
έλλειψη συνδυαστικής αξιολόγησης (σχολείο – οικογένεια – ειδικός)

συνέπειες της λάθος διάγνωσης

στίγμα και αυτοεκπληρούμενες προφητείες
μείωση αυτοεκτίμησης
εσφαλμένες παρεμβάσεις (π.χ. εργοθεραπείες, ψυχοθεραπείες, φαρμακοθεραπεία αντί εμπλουτισμού).
δυσκολία ένταξης σε ομάδες συνομηλίκων
απόσυρση και υποεπίδοση

υποεπίδοση και σχολική διαρροή (drop out)

«υποεπίδοση»: ασυμφωνία ανάμεσα στο δυνητικό και στο πραγματικό επίπεδο ακαδημαϊκής επίδοσης

αντιφατικό φαινόμενο: χαρισματικότητα και χαμηλές επιδόσεις/αποτυχία/εγκατάλειψη σχολείου ή σπουδών θεωρούνται εξ' ολοκλήρου αντίθετα φαινόμενα

ΔΕΝ είναι τεμπελιά

αφορά αναπτυξιακούς, συναισθηματικούς, σχολικούς παράγοντες

τα χαρισματικά παιδιά βιώνουν **διαρκή στέρηση** και διαρκή πενία
υφίστανται έντονο τραύμα και **μόνιμη αποδυνάμωση** των **ικανοτήτων** τους

οι μόνιμα **ανεκπλήρωτες ανάγκες** τους —μαθησιακές, συναισθηματικές, κοινωνικές, επικοινωνίας, συντροφικότητας, αίσθημα του «ανήκειν»— τους οδηγούν σε «**παραίτηση**»

επιδόσεις χαμηλότερες από τις αναμενόμενες
κατά κανόνα «αποτυγχάνουν» στις εξετάσεις –ασυμφωνία μεταξύ μαθησιακού στυλ και εξεταστικής διαδικασίας ^[*]

εγκαταλείπουν το σχολείο

έως στην Δ' Δημοτικού τα μισά περίπου χαρισματικά παιδιά εγκαταλείπουν συναισθηματικά το σχολείο
στις τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου και τις δύο πρώτες τάξεις του Λυκείου εγκαταλείπουν την φοίτηση

συχνά εγκαταλείπουν τις σπουδές στο πανεπιστήμιο
ή χρειάζονται πάρα πολλά χρόνια να τις ολοκληρώσουν**

* [οι πανελλήνιες]

** [θέλω να γράψεις ακριβώς αυτό που έχω διδάξει στην τάξη]

υποεπίδοση και σχολική διαρροή (drop out)

ΔΕΝ είναι τεμπελιά: **αφορά ατομικούς/αναπτυξιακούς, συναισθηματικούς, σχολικούς, οικογενειακούς παράγοντες**

σχολικοί παράγοντες

- ~ αδιάφορες/επαναληπτικές εργασίες
- ~ έλλειψη εμπλουτισμού
- ~ ακαμψία και έλλειψη επιλογών
- ~ 'εχθρότητα' & αρνητικές ετικέτες

ατομικοί παράγοντες

- ~ ψυχοσυναισθηματική ευαλωτότητα
- ~ χαμηλή αυτοεκτίμηση
- ~ άγχος, φόβος αποτυχίας, φόβος επιτυχίας
- ~ φόβος να μην 'ξεχωρίζει'
- ~ υπερδιέγερση, ψυχοσυναισθηματική κόπωση
- ~ απογοήτευση, εγκατάλειψη προσπάθειας

πώς φαίνεται στον εκπαιδευτικό και στην τάξη

- ~ αναβλητικότητα
- ~ παράλειψη εργασιών
- ~ «επιλεκτική» συμμετοχή μόνον σε αγαπημένα μαθήματα
- ~ απόσυρση ή αδιαφορία
- ~ επικέντρωση σε εξωσχολικά ενδιαφέροντα
- ~ επιφανειακή προσπάθεια: «κάνει τα απολύτως απαραίτητα»

οικογενειακοί παράγοντες

- ~ υπερβολικές προσδοκίες
- ~ υποτίμηση δυνατοτήτων
- ~ πίεση για διακρίσεις
- ~ πίεση για 'βαθμολογική' συμβατότητα με συνομηλίκους

θεσμικοί παράγοντες

- ~ μη αναγνώριση της χαρισματικότητας
- ~ απουσία θεσμικών δομών υποστήριξης
- ~ απουσία κατάλληλων διδακτικών παρεμβάσεων

πώς ερμηνεύεται

- ~ «δεν έχει ενδιαφέρον»: ενώ έχει υπερβολικά μεγάλο ενδιαφέρον για άλλα πράγματα.
- ~ «δεν προσπαθεί»: συχνά προσπαθεί υπερβολικά, αλλά μόνον σε ό,τι τον κινητοποιεί.
- ~ «μπορεί, αλλά δεν θέλει»: δεν ταιριάζουν οι τρόποι επεξεργασίας
- ~ «έξυπνος, αλλά τεμπέλης» → μπορεί να μην 'καταπιάνεται' καν διότι δεν βρίσκει νόημα

η χαρισματικότητα ως αναπτυξιακή διαφοροποίηση

η χαρισματικότητα δεν είναι προνόμιο - είναι **αναπτυξιακή διαφοροποίηση** με σύνθετες ανάγκες το σχολείο και η εκπαίδευση μπορούν: να ενισχύσουν το δυναμικό ή να το ακυρώσουν

η συμβουλευτική, η ενημέρωση και η συστηματική επιμόρφωση είναι οι πυλώνες που μπορούν να διαμορφώσουν:

- υγιή ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη,
- ενεργούς, δημιουργικούς, κοινωνικά συνδεδεμένους μαθητές

Η χαρισματικότητα χρειάζεται

- › **κατανόηση,**
- › **πλαίσιο,**
- › **ελευθερία και δομή,**
- › **αποδόμηση ετικετών,**
- › **συμβουλευτική και διδασκαλία υψηλής ποιότητας,**
- › **ενήλικες που βλέπουν 'πέρα' από τη συμπεριφορά**

αυθεντική σχέση

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ – ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

η ταχεία κατανόηση νέων εννοιών
χωρίς επανάληψη ή με ελάχιστο διάβασμα
είναι από τα πιο χαρακτηριστικά —και πιο παρεξηγημένα— γνωρίσματα της χαρισματικότητας

το πλαίσιο όμως του σχολείου και της οικογένειας,

συχνά εκλαμβάνει αυτήν την ικανότητα

ως «κακή συμπεριφορά»

οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί βλέπουν το παιδί να κάνει κάτι που θα έπρεπε “να έχει μόχθο”

η δική τους εμπειρία λέει ότι η μάθηση απαιτεί προσπάθεια, ώρες και κόπο

όταν ένα παιδί φτάνει στο ίδιο —ή καλύτερο— αποτέλεσμα με μικρή, ή καθόλου προσπάθεια,

οι ενήλικες το ερμηνεύουν το ‘γνωστικό χάρισμα’ ως αδιαφορία

οι γονείς

στους γονείς δημιουργείται άγχος:

δεν διαβάζει... άρα θα αποτύχει..

μήπως είναι τεμπέλης και καλομαθημένος;

μήπως πράγματι έχει δυσκολίες;

συχνά, η ταχύτητα μάθησης φαίνεται απειλητική,
γιατί ξεφεύγει από το προβλέψιμο
και δυσκολεύει τον γονέα να “ελέγξει” την πορεία του παιδιού

ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

στους εκπαιδευτικούς, προκαλείται δυσφορία ή αμφισβήτηση

το παιδί που ολοκληρώνει το έργο σε χρόνο dt θεωρείται συχνά:

- αδιάφορο:: δεν δίνει βάση στο μάθημα
- απρόσεκτο: κάνει λάθη γιατί βιάζεται
- αντιδραστικό:: νομίζει ότι τα ξέρει όλα
- μη συνεργάσιμο:: δεν συμμετέχει όταν του ζητώ να κάνει τις φωτοτυπίες

όσο πιο εύκολα μαθαίνει,
τόσο λιγότερο μοιάζει με το “καλό παιδί” του σχολείου που διαβάζει, σημειώνει, συμμορφώνεται

→ ‘χάνει πόντους’ στην “κοινωνική αξιολόγηση”.

το άδηλο 'κόστος'

το παιδί που μαθαίνει γρήγορα
αλλά θεωρείται

«αδιάφορο», «τεμπέλης» ή «μη συνεργάσιμο»

ή θα κρύψει τις ικανότητές του για να αποφύγει τις συγκρούσεις,

ή θα κατασκευάσει μια ταυτότητα “δεν χρειάζεται να προσπαθώ ποτέ”,

που αργότερα οδηγεί σε ‘κατάρρευση’ της πραγματικής προσπάθειας

οι γονείς και το σχολείο

γονείς χαρισματικών δεν απευθύνονται στο σχολείο

Φόβος υποτίμησης ή παρερμηνείας του παιδιού
πολλοί 'έχουν φάει στη μάπα' σχόλια τύπου «σιγά, όλοι έξυπνοι είναι» ή «ας μην το καλομαθαίνετε»
αυτό δημιουργεί την πεποίθηση ότι το σχολείο δεν αναγνωρίζει την ιδιαιτερότητα και άρα δεν θα βοηθήσει
ουσιαστικά.

Εμπειρίες προηγούμενης αρνητικής συνεργασίας
στο παρελθόν εκπαιδευτικοί θεωρούσαν «το παιδί είναι απλά ανώριμο»,
αγνοώντας την χαρισματικότητα ή την ασυμφωνία ικανότητας/επιδόσεων

Αίσθηση ότι θα στιγματιστούν ως απαιτητικοί ή «τοξικά παρεμβατικοί».
φοβούνται πως θα θεωρηθούν υπερβολικοί, πως διεκδικούν «προνόμια» ή πως παρουσιάζουν το παιδί τους
σαν κάτι «ειδικό

οι γονείς μαθαίνουν να κρατούν απόσταση

οι γονείς και η πρώτη συνάντηση με τον εκπαιδευτικό

.. μετά 'εξαφανίζονται'

- › ο εκπαιδευτικός δεν δείχνει να καταλαβαίνει τις ανάγκες του παιδιού
η πρώτη συνάντηση μοιάζει με «copy-paste» γενικών συμβουλών,
χωρίς εξατομίκευση ή κατανόηση της διττής/τριπλής διαφοροποίησης,
- › αμυντικότητα ή έμμεση απαξίωση από τον εκπαιδευτικό
εκφράσεις: «μην ανησυχείτε, είμαστε εμείς εδώ»
αλλά στο περιεχόμενο δεν υπάρχει καμία πρόθεση συνεργασίας
- › απουσία συγκεκριμένου πλάνου δράσης
η συνάντηση τελειώνει χωρίς πρακτικά βήματα, χωρίς δέσμευση για παρακολούθηση
και χωρίς συνεργατική διάθεση

οι γονείς συνειδητοποιούν ότι δεν υπάρχει γόνιμο έδαφος
καταλαβαίνουν ότι η δεύτερη συνάντηση θα είναι χάσιμο χρόνου
ο εκπαιδευτικός 'κλείνει την πόρτα' στην συζήτηση, οι γονείς δεν ..ξαναχτυπούν
οι γονείς μαθαίνουν να κρατούν απόσταση

οι γονείς και η ..συμβουλευτική

οι γονείς έχουν ανάγκη να απευθυνθούν στους εκπαιδευτικούς και στους συμβούλους ψυχικής υγείας, για υποστήριξη

- › τα «κλασικά» της σχολικής ζωής
δυσκολίες στη μελέτη και στην οργάνωση:: τα γνωστά «δεν κάθεται να διαβάσει», «ξεχνάει τα τετράδιά του», κλπ.
κοινωνικές αλληλεπιδράσεις στο σχολείο:: σχέσεις με τους συμμαθητές, ντροπαλότητα, μικροεντάσεις στην τάξη
- › τα «δύσκολα φορτία» που συνήθως δεν λύνονται με ένα χαμόγελο και με τον «χρόνο και χώρο»
ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, παρατεταμένη ένταση στο σπίτι, καταστάσεις με πολλές άδηλες επιπτώσεις
- › τα «βαριά φορτία»
ψυχική υγεία παιδιού: συμπτώματα άγχους, κατάθλιψης, αυτοτραυματισμού, χρήση ουσιών

οι γονείς χρειάζονται υποστήριξη και χρειάζονται καθοδήγηση
ζητούν στήριξη, σταθερότητα και έναν «χάρτη» για να πλοηγηθούν σε άγνωστα εδάφη

ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες ?! ή εκπαιδευτικές συνθήκες στην βάση του είδους και του βαθμού διαφοροποίησης?

ομότιμες εκπαιδευτικές συνθήκες (στην βάση του είδους και βαθμού διαφοροποίησης)



διδακτικές προσαρμογές

εμπλουτισμός: προσθήκη δραστηριοτήτων υψηλότερης τάξης σκέψης
ανάθεση εργασιών που εμπλέκουν τα ενδιαφέροντά τους
χώρος για προσωπικά ενδιαφέροντα.

οι διδακτικές παρεμβάσεις πρέπει να στοχεύουν στην **συμφωνία περιβάλλοντος – μαθητή**,
όχι στο «διόρθωμα του παιδιού».

τι βοηθά

απλές εκφράσεις του εκπαιδευτικού, όπως:

› νομίζω πως χρειάζεσαι λίγο περισσότερη εξάσκηση σε αυτό..

› θα ήθελα από εσένα να κοιτάξεις και να μας φέρεις πληροφορίες για..

› για να ακούσουμε τον .. που θα μας πει μερικά πολύ ενδιαφέροντα πράγματα που δεν τα αναφέρει το βιβλίο

› θα ήθελα να με βοηθήσεις σήμερα να κάνουμε..

Θα ενθαρρύνουν τον χαρισματικό μαθητή, θα του δώσουν το αίσθημα της αναγνώρισης της
διαφοροποίησής του που τόσο έχει ανάγκη, θα λειτουργήσουν ως πρόκληση για τα ενδιαφέροντά του, θα
ικανοποιήσουν και θα υποστηρίξουν τις μαθησιακές, αλλά και τις συναισθηματικές και ψυχοκοινωνικές του
ανάγκες

μετάφραση συμπεριφοράς: από «αμφισβήτηση» → σε αναζήτηση νοήματος
από «τεμπελιά» → σε έλλειψη ενδιαφέροντος
από «υπερδιέγερση» → σε ψυχοκινητική υπερευαισθησία

(Ανδρούτσου, 2021α· Ανδρούτσου, 2021β· Danielian, 2018· Inman, 2023· Phelps & Lewis, 2023· Weber et al., 2025)

η ευρωπαϊκή και η ελληνική θεσμική [μη] πρόβλεψη

δεν υπάρχει **ενιαία ευρωπαϊκή νομοθεσία** για τη χαρισματικότητα.
η χαρισματικότητα παραμένει αρμοδιότητα των κρατών-μελών

πλαίσιο	ΕΕ (γενική τάση)	ελλάδα
θεσμική αναγνώριση	μεμονωμένες χώρες	X
ανίχνευση	σε αρκετά κράτη	X
εκπαιδευτικές παρεμβάσεις (επιτάχυνση, πρόωπη ένταξη, ομαδοποίηση)	σε αρκετά κράτη	X
διδασκτικές παρεμβάσεις (εμπλουτισμός, διαφοροποιημένη διαδασκαλία)	εκτεταμένα σε πολλές χώρες	ως γενική παιδαγωγική αρχή
θεσμικά μοντέλα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών	σε πολλές χώρες	X

η ελλάδα ανήκει στις χώρες με ανεπτυγμένη θεωρητική κατανόηση
αλλά **δεν διαθέτει εθνικό θεσμικό και νομικό πλαίσιο για τη χαρισματικότητα**

(μαθητές με υψηλές ικανότητες) **αναγνωρίζονται** ως κατηγορία μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
αλλά **δεν προβλέπεται καμία θεσμική υποχρέωση**

ορισμένες **γενικές παιδαγωγικές αρχές** μπορούν έμμεσα να καλύψουν ανάγκες χαρισματικών, π.χ. διαφοροποίηση διδασκαλίας, ευελιξία στο αναλυτικό πρόγραμμα σε περιορισμένο βαθμό, καινοτόμες δράσεις σε επίπεδο σχολικών μονάδων

- ~ δεν συμπεριλαμβάνεται αυτόνομα στις διαγνωστικές κατηγορίες
- ~ δεν προβλέπονται ειδικές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις (επιτάχυνση, πρόωπη ένταξη, ομαδοποίηση)
- ~ δεν προβλέπονται ειδικές διδασκτικές παρεμβάσεις (εμπλουτισμός, διαφοροποιημένη διαδασκαλία,
- ~ δεν προβλέπεται θεσμική επιμόρφωση εκπαιδευτικών και ειδικών
- ~ δεν υπάρχουν δομές συμβουλευτικής
- ~ δεν υπάρχει θεσμική πολιτική

η υποστήριξη των χαρισματικών μαθητών βασίζεται σε **ατομικές πρωτοβουλίες εκπαιδευτικών** και ειδικών

(Ανδρούτσου, 2021α)

προγνωστικοί παράγοντες για την αναπτυξιακή πορεία

εγγενή (γενετικά και κληρονομικά) χαρακτηριστικά
νευροβιολογική βάση του εγκεφάλου
και κοινωνικά πλαίσια

δείκτες για το **είδος**, την **φύση** και τον **βαθμό**
των **δυσκολιών** που θα παρουσιαστούν

όλα τα **περιβάλλοντα** είναι **δυσλειτουργικά** για τον χαρισματικό:

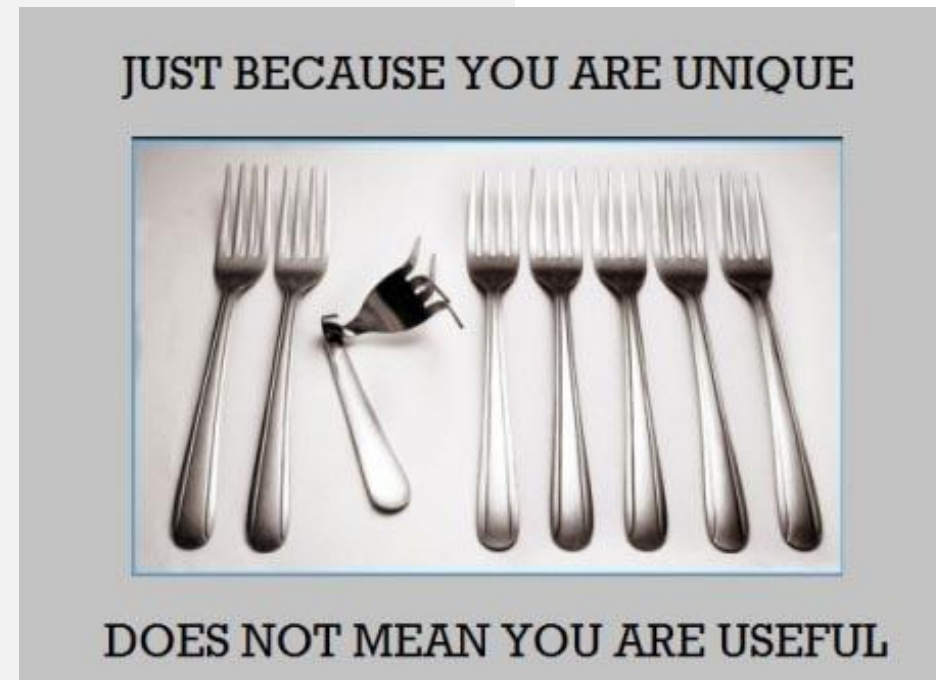
το σχολείο, η γειτονιά, οι εξωσχολικές δραστηριότητες
με τους 'φίλους', με τους εκπαιδευτικούς
στο Πανεπιστήμιο, στον στρατό, στο εργασιακό πλαίσιο
ακόμη και η ίδια η οικογένεια

ψυχοσυναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες,
που εδράζονται σε χρόνια και διαρκή απογοήτευση και ματαιίωση,
έλλειψη πληρότητας, μοναξιά, έντονη δυσαρέσκεια και δυσφορία,
χαμηλή αυτοεκτίμηση, άγχος,
προβλήματα σχέσεων

«**αποτυχία**»: στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο, στο εργασιακό και κοινωνικό πλαίσιο, στην δημιουργία και διατήρηση συντροφικών σχέσεων/οικογένειας

οι χαρισματικοί νοιώθουν «ελαττωματικοί»

διαφέρουν από τον τυπικό μέσο όρο,
αλλά πρέπει να υιοθετήσουν ένα σύνολο προτύπων που αφορούν τον τυπικό πληθυσμό



τα χαρακτηριστικά που κάνουν τον χαρισματικό αυτό που είναι
είναι εκείνα που “πρέπει” να αλλάξει ή να απαρνηθεί

από την ετικέτα στην ταυτότητα

ο πραγματικός εαυτός
είναι 'θαμμένος' κάτω από κοινωνικές και διαγνωστικές ταμπέλες,
που οι άλλοι αποδίδουν στους χαρισματικούς
—και οι χαρισματικοί υιοθετούν στην πορεία της ζωής τους—
και που 'καλύπτουν' τα πραγματικά εγγενή χαρακτηριστικά τους

γονείς, εκπαιδευτικοί, επαγγελματίες, και ειδικοί, χρειάζεται να γνωρίζουν πως:

ένα χαρισματικό παιδί

που χαρακτηρίζεται:

- καταπιεστικό, τυρρανικό και χειριστικό ➤
- ανυπάκουο, προσβλητικό και προκλητικό ➤
- 'ξεροκέφαλο', πεισματάρικο απείθαρχο και απαιτητικό ➤
- δειλό, φοβητσιάρικο, άτολμο και διστακτικό ➤
- αδύναμο, ευαίσθητο και ευάλωτο ➤
- παρορμητικό ➤
- επηρμένο και αλλաζονικό ➤
- ψεύτης, φαντασιόπληκτος και παραμυθάς ➤

είναι ένα παιδί:

- έχει πειθώ και μπορεί να ηγηθεί
- σταθερό, αποφασιστικό ειλικρινές και ανυπόκριτο
- επίμονο και με ισχυρές απόψεις
- συνετό και προσεκτικό παιδί
- ενδιαφέρεται, νοιάζεται και ανησυχεί για τους άλλους
- τολμηρό
- με αυτοπεποίθηση
- με δημιουργική φαντασία

ένα συστημικό μοντέλο για την χαρισματικότητα

Περιλαμβάνει:

- › πρώιμη ανίχνευση: καθολικά τεστ (screening tests) σε όλα τα παιδιά από τους παιδιάτρους ή και κατά την έναρξη της της προσχολικής/πρωτοσχολικής ηλικίας, τα οποία θα ακολουθήσουν γενικά τεστ για το 30% των παιδιών που θα προκύψει από τα καθολικά τεστ ότι αποκλίνουν από τις τυπικές μέσες τιμές. Θα ακολουθήσουν ομαδικά τεστ για το 10% που θα προκύψει από τα γενικά τεστ ότι αποκλίνουν από τα καθολικά τεστ, και τέλος, θα πραγματοποιούνται ατομικά τεστ για το 2% έως 3% των παιδιών που θα προκύψει από τα ομαδικά τεστ ότι αποκλίνουν από τις τυπικές μέσες τιμές.
- › κατάλληλη διαφοροποιημένη εκπαίδευση ανάλογη του είδους και του βαθμού διαφοροποίησης του κάθε χαρισματικού παιδιού
- › κατάρτιση εξειδικευμένων αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών και εκπόνηση και ανάπτυξη κατάλληλου υλικού
- › επιμόρφωση εκπαιδευτικών και ειδικών από ειδικούς στον τομέα της χαρισματικότητας
- › την συμβουλευτική καθοδήγηση σπουδών και επαγγελματικού προσανατολισμού
- › την ατομική συμβουλευτική και θεραπευτική υποστήριξη των χαρισματικών παιδιών, εφήβων και ενηλίκων
- › εκπαίδευση γονέων (σχολές γονέων χαρισματικών παιδιών)
- › συμβουλευτική και θεραπευτική υποστήριξη των γονιών χαρισματικών παιδιών
- › ομάδες εφήβων, ομάδες γονέων, αλλά και ομάδες εκπαιδευτικών και ειδικών
- › συμβουλευτική και θεραπεία οικογένειας
- › επιστημονική έρευνα
- › ανάπτυξη εργαλείων εκτίμησης
- › καταγραφή των εκπαιδευτικών και των ειδικών στον τομέα της χαρισματικότητας

(Ανδρούτσου, 2021α· Ανδρούτσου, 2021β)

η χαρισματικότητα

δεν είναι ταμπέλα,

δεν είναι αναπτυξιακό στάδιο που θα διανηθεί και θα ολοκληρωθεί

δεν είναι διαταραχή,

δεν είναι παθολογία

η χαρισματικότητα είναι ταυτότητα

και τα χαρισματικά άτομα

έχουν ανάγκη ενθάρρυνσης, πρόκλησης, έμπνευσης, υποστήριξης

για να κατανοήσουν ότι

μπορούν να ταιριάζουν χωρίς να ανήκουν

και μπορούν να ανήκουν χωρίς να θυσιάζουν την αληθινή τους φύση

θυμηθείτε στην αρχή της παρουσίασης, τον Α., και τον Β.
και ‘ξαναδιαβάστε’ τα ‘συμπτώματα’ και τις ‘διαγνώσεις’

αντιπροσωπεύουν τα δύο άκρα της χαρισματικής συνάρτησης:
την σιωπηλή εσωστρέφεια
και την χαοτική εξωστρέφεια

—παρερμηνευμένα ως “παθολογία”

αναζητήστε μία νέα απάντηση:

Έχετε συναντήσει προσωπικά, κάποιον χαρισματικό?

- ☐ όχι
- ☐ νομίζω όχι
- ☐ νομίζω ναι
- ☐ ναι
- ☐ υπάρχει χαρισματικό άτομο στο περιβάλλον μου
- ☐ είμαι η ίδια/ο ίδιος χαρισματικό άτομο



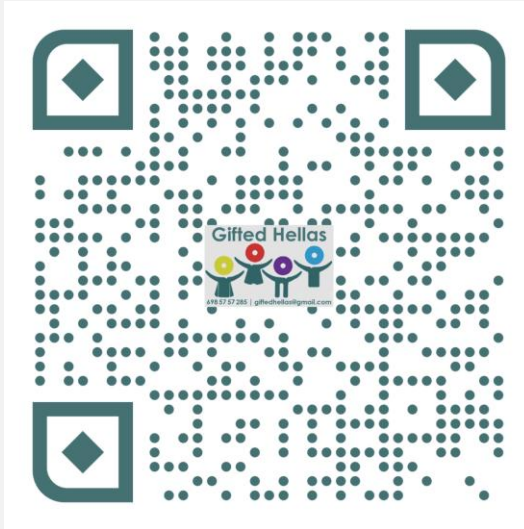
Παρουσίαση

Βιβλιογραφία και Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Amend E.R., & Peters D.B. (2012). *Misdiagnosis, Dual diagnosis, and missed diagnosis of gifted children and adults*. SENG Conference, CE Workshop, July 13.
- Amunts, K. (2010). Structural indices of asymmetry. In Kenneth Hugdahl & René Westerhausen (Eds), *The Two Halves of the Brain: Information Processing in the Cerebral Hemispheres*. The MIT Press, pp. 145-175.
- Ανδρούτσου, Β., & Βασιλόπουλος, Στ. (2025). Χαρισματικοί και Θετική [Απο]δόμηση Ταυτότητας: Εμπειρικά Εφαρμοσμένη Θεραπευτική Προσέγγιση που εκκινεί από την Θεωρία Positive Disintegration (TPD) του Kazimierz Dąbrowski. 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, 6 – 9 Νοεμβρίου 2025, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα
- Ανδρούτσου, Β., Ράγκου, Ε. & Βασιλόπουλος, Στ. (2025). "να είμαι ή να ανήκω?" χαρισματικοί: υπαρξιακά δίπολα, κοινωνικές και διαγνωστικές κατασκευές, και το τίμημα της 'κανονικότητας'. 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, 6 – 9 Νοεμβρίου 2025, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα
- Ανδρούτσου, Β. (2021). *Προσεγγίζοντας την Χαρισματικότητα: Εκπαιδευτική και συμβουλευτική υποστήριξη χαρισματικών παιδιών, εφήβων και ενηλίκων και των οικογενειών τους*: Εκπαιδευτικές σημειώσεις. Ετήσιο Πρόγραμμα Εξειδίκευσης. ΚΕΔΙΒΙΜ Πανεπιστημίου Αιγαίου.
- Ανδρούτσου Β., κ.ά. (2020). *[επανα-]προσδιορίζοντας την χαρισματικότητα*. Ψηφιακό Συνέδριο "ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ". ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ–ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΨΥΧΙΚΗΣ & ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ, 3 – 5 Ιουλίου 2020
- Ανδρούτσου, Β. & Ζώη, Ε. (2018). *Συμβουλευτική χαρισματικών ενηλίκων: μελέτη περίπτωσης*. 1η Ημερίδα "Γέφυρες ενότητας στη Συμβουλευτική". Ελληνική Εταιρεία Συμβουλευτικής και Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, Συμβουλευτικής και Έρευνας του ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 20.10.2018
- Ανδρούτσου, Β. & Ζώη, Ε. (2018). *Κατανοώντας τον εγκέφαλο των χαρισματικών*. 1ο Διεπιστημονικό Συμπόσιο "Πώς Μαθαίνει ο Εγκέφαλος - ΠΜΕ". Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων – ΤΕΙ Ηπείρου – Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Ηπείρου, Ιωάννινα, 01 – 03.06.2018.
- Ανδρούτσου, Β. & Ζώη, Ε. (2017). *Αφυπνίζοντας τον κοιμώμενο γίγαντα: Συμβουλευτική σε χαρισματικούς ενήλικες*. Επιστημονικό Συνέδριο "Συμβουλευτική–Coaching–Διαμεσολάβηση και Διευκόλυνση: Γεφυρώνοντας τις διαφορές για μια νέα Συμβουλευτική της Κρίσης". Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Θεσσαλονίκη, 07–08.10.2017
- Ανδρούτσου, Β., κ.ά. (2017). *Cheetah στην Αίθουσα. Τα Χαρισματικά παιδιά στην Εκπαίδευση: Ελλείψεις και Παραλείψεις*. 1ο Επιστημονικό Συνέδριο "Έρευνα και Καινοτομία στην Παιδοψυχολογία και την Παιδοψυχιατρική – Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις και Προοπτικές". Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Θεσσαλονίκη, 18-19.02.2017
- Ανδρούτσου, Β., Νίκα, Γ., Φωτοπούλου, Β., & Καστάνοβα, Μ. (2016). *Βραχεία θεραπεία εστιασμένη στη χαρισματικότητα*. 9ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο EFTA, Αθήνα, 28.09 – 01.10.2016. <http://giftedchildren.gr.blogspot.gr/2017/01/blog-post.html>
- Androutsou, V., et al (2016). *Choosing effective therapeutic techniques based on most dominant characteristics of gifted clients*. 9th European Conference of the European Family Therapy Association – EFTA, Athens, 2016 September 28th–October 1st

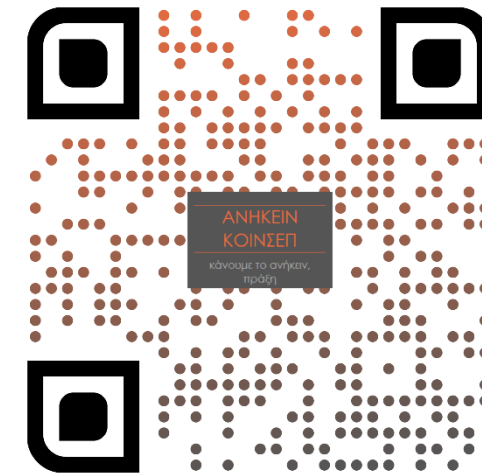
- Androutsou, V., et al (2016). *Brief Therapy Focused on Giftedness – BTFG**. 9th European Conference of the European Family Therapy Association – EFTA, Athens, 2016 September 28th–October 1st
- Ανδρούτσου Β., Τσάκωνα Ε., Μπαντέλη Ρ., & Δήμου Α. (2015). *Διπλή Διαφοροποίηση, Λανθασμένες Διαγνώσεις, και Εργαλεία Αξιολόγησης της Χαρισματικότητας*. 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΨΕΒΕ "Ψυχολογία και Εκπαίδευση". Ιωάννινα, 9-11.10.2015.
<http://giftedchildrengri.blogspot.gr/2015/10/blog-post.html>
- Ανδρούτσου, Β. (2014). *Χαρισματικά παιδιά : παιδιά σε κίνδυνο*. Διπλωματική εργασία στα πλαίσια του Τετραετούς Επαγγελματικού Προγράμματος Εκπαίδευσης στη Συστημική – Οικογενειακή Θεραπεία της ΕΣΥΘΕΠΑΣ (Αδημοσίευτη).
- Clark, B. (1997). *Growing up gifted*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Dabrowski, K. (1972). *Psychoneurosis is not an illness*. London: Gryf
- Duncan, Sh., Goodwin, C., Haase, J., & Wilson, S. (2019). *Neuroscience of Giftedness*. Gifted Research & Outreach
- Fornito, A., Zalesky, A., & Bullmore, E.T. (2016). *Foundamentals of Brain Network Analysis*. Academic Press
- Ζώη, Ε. & Ανδρούτσου, Β. (2017). *Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά χαρισματικών παιδιών που οδηγούν σε λανθασμένες διαγνώσεις*. Επιστημονικό Συνέδριο "Συμβουλευτική-Coaching-Διαμεσολάβηση και Διευκόλυνση: Γεφυρώνοντας τις διαφορές για μια νέα Συμβουλευτική της Κρίσης". Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Θεσσαλονίκη, 07–08.10.2017
- Girn, M., Mills, C., & Christoff, K. (2019). Linking brain network reconfiguration and intelligence: Are we there yet? *Trends in Neuroscience and Education*, 20(Mar): 62-70.
- Givens, D.B. (2020). Nonverbal Steps to the Origin of Language. In R.J. Sternberg & A. Kostić, *Social Intelligence and Nonverbal Communication*, Palgrave Macmillan. pp. 163-189.
- Γκιντώνη, Ε., Ανδρούτσου, Β., Τσιμάκης, Α., Ντεσούκι, Ε., & Χαλκιόπουλος, Κ. (2022). Χαρισματικότητα και χαρισματικός εγκέφαλος. 3ο Διεπιστημονικό Συνέδριο "Εγκέφαλος και Νους", Αθήνα, 16 – 17 Δεκεμβρίου 2022.
- Goriounova, N.A., & Mansvelder, H.D. (2019). Genes, Cells and Brain Areas of Intelligence. *Frontiers in Human Neuroscience*, 13(Feb), 44
- Harrison, D.W. (2015). *Brain Asymmetry and Neural Systems: Foundations in Clinical Neuroscience and Neuropsychology*. Springer.
- Jacobsen, M. (1999). *The gifted adult*. New York: Ballantine.
- Kaur, Sh. (2019). The Neuroscience of Giftedness. *Gifted India*, 2019(Jul, 12).
- Mendaglio, S., Peterson, J., (2007). *Models of counseling gifted children, adolescents and young adults*. Waco: Prufrock.
- Posner, M.I, & Barbey, A.K. (2020). General intelligence in the age of neuroimaging. *Trends in Neuroscience and Education*, 20(Mar):100126. <https://doi.org/10.1016/j.tine.2020.100126>
- Sousa, D. (2010). *How the gifted brain learns*. 2nd ed. Corwin
- Strezewski, M. (1999). *Gifted Grownups*. New York: Wiley and Sons.
- Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Χαρισματικών και Ταλαντούχων Παιδιών. <http://giftedchildrengri.blogspot.gr> (©2014 – 2021).
- Tetreault, N., Haase, J., & Duncan, S. (2016). *The Gifted Brain*. Gifted Research and outreach

- Τόμπρου, Δ.- Μ. (2013). *Μελέτη λειτουργικής πλευρίωσης σε παιδιά υψηλής, μέσης και χαμηλής νοημοσύνης με τη χρήση συμπεριφορικών δεικτών και απεικόνισης εγκεφάλου*. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Επιστημών Αγωγής. Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Τριάρχου, Λ. (2015). *Νευροβιολογικές Βάσεις στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: ΣΕΑΒ.
- Yermish, A. (2010). *Cheetahs on the Couch: Issues Affecting the Therapeutic Working Alliance with Clients Who Are Cognitively Gifted: Thesis*. Massachusetts School of Professional Psychology.
- Webb, J. T., Amend, E. R., Webb, N. E., Goerss, J., Beljan, P., & Olenchak, F. R. (2016). *Misdiagnosis and dual diagnoses of gifted children and adults*. 2nd ed. Great Potential Press.



Gifted Hellas

Being | Becoming | Belonging | Differentiating



Ανήκειν ΚοινΣΕπ

κάνουμε το ανήκειν, πράξη

Βάσω Ανδρούτσου

Συστημική οικογενειακή θεραπεύτρια

Πρόγραμμα Ψυχολογίας London Metropolitan University

Ιδρυτικό Μέλος και Πρόεδρος του Σωματείου **Gifted Hellas**

Ιδρυτικό μέλος και Επιστημονική Υπεύθυνη της **Ανήκειν ΚοινΣΕπ**

ΠΜΣ “Ψυχική Υγεία Παιδιών και Εφήβων, Εξαρτήσεις και Νέες Τεχνολογίες” Παν/μίου Πατρών

τ. Εργαστηριακό Μέλος Τμήματος Ψυχολογίας

Παν/μίου Ιωαννίνων

Εκπαιδεύτρια/Επόπτρια

☎ 698 57 57 285

@ vandrout@yahoo.gr

👤 Vasso Androutsou

Βάσω Ανδρούτσου, 2025©

Το υλικό διατίθεται με άδεια Creative Commons:



[Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές](#)

Αυτή η άδεια επιτρέπει τον διαμοιρασμό —αντιγραφή και αναδιανομή με κάθε μέσο και τρόπο— και την προσαρμογή —σύμειξη, τροποποίηση και [ανα]δημιουργία— αυτού του έργου, κατά μη-εμπορικό τρόπο, με την προϋπόθεση πως θα γίνεται με καταχώρηση αναφοράς στον δημιουργό και στην αρχική δημιουργία, με σύνδεσμο της άδειας, και με αναφορά εάν έχουν γίνει αλλαγές, και το νέο έργο που θα παράγεται θα υπάγεται στους ίδιους κανόνες όπως το πρωτότυπο και θα διανέμεται με τους ίδιους όρους υπό την ίδια άδεια.